

UCRAINA REDUX

ДЕРЖАВНІСТЬ
ТА НАЦІОНАЛЬНА
ІДЕНТИЧНІСТЬ

ON STATEHOOD
AND NATIONAL
IDENTITY

ПАВЛО-РОБЕРТ
МАҒОЧІЙ

PAUL ROBERT
MAGOSI

UKRAINA REDUX

ДЕРЖАВНІСТЬ ТА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ

ПАВЛО-РОБЕРТ МАҒОЧІЙ

Київ
2022

УДК 94(477)=161.2=111

M12

*Ця публікація побачила світ завдяки щедрій підтримці
Дослідницького інституту "Україніка" та Фундації "Будучність"
Торонто, Канада*

Маґочій, Павло-Роберт

Ucraina redux: державність та національна ідентичність. — Київ: 2022. -
110 с., мапи.

ISBN 978-617-95285-0-7

Переклад з англійської: *Владислав Гриневич молодший*
Літературна редакція: *Ганна Доценко*
Комп'ютерне макетування та верстка: *Євген Кахно*

© Павло-Роберт Маґочій, 2022

Усі права захищено

Надруковано в Україні, м. Київ, 2022 р.

ISBN 978-617-95285-0-7

ЗМІСТ

ВСТУП	5
I. ПОНЯТТЯ НАЦІОНАЛІЗМУ	7
II. УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНІСТЬ: КОНЦЕПЦІЇ ТА РЕАЛЬНІСТЬ	9
<i>Давні українські держави</i>	10
<i>Революційна епоха ХХ століття</i>	12
<i>Совєтська доба</i>	18
<i>Незалежна Україна</i>	25
<i>Етнолінгвістичне різноманіття</i>	28
III. УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ	30
<i>Еволюція української ідентичності</i>	31
<i>Типи ідентичностей в Україні</i>	36
<i>Вплив останніх подій</i>	39
IV. ПІДСУМКИ	42
ПРИМІТКИ	46
ПРО АВТОРА	50
МАПИ	між 50-51

*Цей есей є правленою версією Звіту Експерта,
поданого до Міжнародного суду ООН в Гаазі
від імені Уряду України*

ВСТУП

24 лютого 2022 року Росія вчинила повномасштабне вторгнення в Україну. Цей другий етап війни, що розпочалася у 2014 році, став результатом попередніх заяв президента Росії Володимира Путіна, якими він заперечив історичне право українського народу на власну державу та навіть те, що український народ слід вважати етнічно відмінним від свого російського сусіда.¹ Прагнення українців до державності та окремої національної ідентичності не виникло із вакууму. Радше, це продукт органічного розвитку, що охоплює майже чотири століття.

Порівняно нещодавно, у серпні 1991 року, Україна проголосила державну незалежність, і до кінця того ж року, після розпаду Советського Союзу, вона почала функціонувати як цілком суверенна держава у міжнародному співтоваристві. Проте, державна самостійність не була чимось новим. Лише упродовж ХХ століття (до 1991 року) незалежність всієї території України, або її частини, проголошувалася щонайменше п'ять разів. Ідея державності в Україні також не обмежилася ХХ століттям. Трьома століттями раніше українці створили державу,

яка, в тій чи іншій формі, проіснувала від середини XVII до кінця XVIII століть.

У цьому есеї розглядається проблема спадщини державності в Україні та різні набуті нею форми як до, так і після проголошення незалежності 24 серпня 1991 року. У ньому також буде обговорено, як жителі країни ідентифікують себе та своє ставлення до держави Україна — за етнічною чи громадянською національною ідентичністю.

I. ПОНЯТТЯ НАЦІОНАЛІЗМУ

Створення сучасних європейських держав тісно пов'язане з ідеологією націоналізму.

Перш ніж описати перетин української ідентичності та державності, варто визначити дві різні форми націоналізму, які відіграли певну роль у розвитку української ідентичності з початку ХІХ століття, а також виявити зв'язок цієї ідентичності в її сучасному вигляді з існуванням Української держави.

Націоналізм є ідеологією, яка передбачає, що людство розділене на різні народи чи національності. Водночас оптимальною суспільно-політичною системою є така, в якій кожний народ/національність може користуватися культурною та політичною автономією або, бажано, повним суверенітетом і державною незалежністю.

Французька революція 1789 року та її наслідки глибоко вплинули на ставлення народів до інституту державності. До того часу у багатьох країнах Європи, за деякими винятками, уособленням держави був монарх (імператор, король, князь, великий князь) або корпоративний орган обраних осіб (олігархія). Обидва варіанти дореволюційної європейської державності поєдналися у знаменитому вислові короля Франції Людовика ХІV: *l'état c'est moi* (Держава — це я), а також позначилися на

політичній структурі Венеціанської республіки, яка контролювалася групою патриціанських олігархів, що обирали лідера (Дожа) для виконання їхніх рішень і вказівок. Відтак, особливо впливовою стала модель революційної Франції, де політичні лідери реалізували принцип: держава — втілення свого народу (громадян), який і є основним джерелом політичної влади.

У Європі ХІХ століття існували як монархічні, так і демократичні держави. Обидва типи держав намагалися використати націоналізм у власних інтересах з метою активізувати підтримку існуючого у державі режиму, шляхом створення спільної “національної ідентичності” серед її мешканців. Як у минулому, так і сьогодні не всі народи мають власні держави. Відтак, слід розглянути два різновиди націоналізму: державний та інтелігентський.

Перший — нав’язаний державою націоналізм, охопив такі держави, як Франція, Велика Британія, Іспанія, Австро-Угорська імперія та Російська імперія. Через державну політику (особливо освітню систему) ці держави прагнули нав’язати французьку, британську, іспанську, австро-німецьку, угорську чи російську “національну” ідентичність усім мешканцям, незалежно від їхнього фактичного етнолінгвістичного/національного походження.

Другий — націоналізм інтелігенції, стосувався народів, які не мали власної держави: бретонці, ірландці, баски, каталонці, фіни, литовці, поляки, чехи, хорвати, русини/українці, а також італійці (до 1859 року) та німці (до 1871 року). Інтелігенцію складали інтелектуали та політичні активісти. Найчастіше самоназвані, вони, спираючись на універсальні права людини, обстоювали право своїх народів на самоврядування. Це означало культурну та певною мірою політичну автономію у межах існуючої держави, або створення нової, повністю суверенної та незалежної. Інакше кажучи, кінцевою метою більшості національних рухів, але не всіх, була незалежна державність.

II. УКРАЇНЬСЬКА ДЕРЖАВНІСТЬ: КОНЦЕПЦІЇ ТА РЕАЛЬНІСТЬ

Інтелігентський націоналізм став джерелом натхнення українського національного руху. Як і багато інших національних рухів серед “бездержавних” народів Європи, українських інтелектуалів надихали погляди німецького філософа епохи Просвітництва Йоганна Готфріда Гердера. Він стверджував, що всі народи світу, незалежно від їх політичного статусу, є носіями унікальної культури, а кожна культура (найкраще представлена рідною мовою народу) має своє особливе значення та цінність.²

На першому етапі становлення українського національного руху, упродовж XIX століття, українські діячі (Микола Костомаров, Пантелеймон Куліш, Тарас Шевченко та інші) займалися передусім культурною діяльністю: описом етнографічних характеристик, визначенням географічного простору українського народу та кодифікацією його писемної мови. Наступне покоління діячів (Михайло Драгоманов, Іван Франко, Михайло Грушевський) звернулося до історичного минулого, щоб обґрунтувати існування окремого українського народу та його право на культурно-політичну автономію, а відтак і державність.

Давні українські держави

Саме у контексті інтересу до історичного минулого актуалізувалися більш ранні приклади державотворення на українських землях. Першим таким прикладом було середньовічне утворення Русь, яке функціонувало у формі роз'єданого конгломерату князівств з XI по XIV століття,* що є очевидним, оскільки політичним, соціально-економічним і культурним центром Русі був Київ, розташований у самому серці України. Утім, Київська Русь виходила за межі

*Російські та західні вчені припускають, що Київська Русь закінчилася у 1240 році з монгольською навалою, не усвідомлюючи, що Руська держава існувала принаймні ще одне століття у формі Галицько-Волинського князівства/королівства на території сучасної Західної України.

сучасної України й охоплювала всю Білорусь і більшу частину європейської Росії.

Щодо території, значно більш специфічною українською державою було Військо Запорозьке, або Гетьманщина, створена у 1649 році під керівництвом запорозького козацького ватажка Богдана Хмельницького, серед найвидатніших наступників якого на зламі XVIII століття був Іван Мазепа. Більше століття Гетьманщина функціонувала переважно як самоврядна держава у центральній Україні, доки її не було винищено у 1780-х роках російською імперською владою за Катерини II. Незважаючи на свою загибель, козацька Гетьманщина згодом надихнула велику кількість українських белетристів, митців, істориків та громадських діячів XIX століття на творчість, і дала їм конкретний приклад самоврядного політичного утворення, яке могло б бути відновлене у майбутньому.

Упродовж перших десятиліть XIX століття, коли українські інтелектуали досягнули ідеологію націоналізму, українські землі були поділені між Російською імперією на "Сході" та Австрійською (згодом Австро-Угорською) імперією на "Заході". Ставлення цих держав до українських прагнень дуже різнилося, особливо у другій половині "довгого" XIX століття (з 1848 по 1914 роки). Правителі Габсбурзької Австрії толерували й навіть заохочували національний

рух серед українців, яких офіційно називали русинами у “західному” місті Львові, тоді як царська російська влада намагалася агресивно придушити український національний рух серед українців, яких офіційно називали малоросами, у “східному” місті Києві.³

Однак, і в Російській, і в Австро-Угорській імперіях діяли саме українські політичні партії до 1890-х років. Це також був час, коли окремі лідери — Юліян Бачинський («Україна irredenta», 1895 рік) та Микола Міхновський («Самостійна Україна», 1900 рік) — висунули ідею незалежної держави, яка включала б населені українцями землі обох імперій. Не минуло й двох десятиліть, як надумані, здавалося, ідеї стали реальністю.

Революційна епоха ХХ століття

У лютому 1917 року, коли Перша світова війна продовжувала вирувати у більшій частині Європи та на Близькому Сході, імперський уряд царської Росії впав. На зміну йому прийшов ліберальний європейський, демократично орієнтований Тимчасовий уряд. Утім, менш ніж за рік Тимчасовий уряд було скинуто й замінено революційним більшовицьким режимом, який мав намір створити радикально нову політичну структуру: робітничу державу, керовану радами (совєтами) робітників, солдатів і селян під ідеологічним керівництвом Комуністичної партії. Зміни не були швидкими. Знадобилося

три роки, перш ніж більшовики нарешті змогли здолати своїх внутрішніх і зовнішніх ворогів, створивши кілька республік радянського зразка, об'єднавши їх у Союз Советських Соціалістичних Республік (липень 1923 року), відомий як Советський Союз.

Від початку революційної доби українці взяли курс на досягнення самостійності, а зрештою й державної незалежності. У березні 1917 року у Києві було створено орган під назвою Українська Центральна Рада (Центральна Рада). До її складу увійшли виборні делегати (від 800 до 900), які представляли широкі верстви українського суспільства: сільських хліборобів, робітників фабрик, військових та представників громадських товариств. Ще до кінця року Центральна Рада оголосила Українську Народну Республіку,** яка у січні 1918 року стала "самостійною, ні від кого незалежною Вільною Суверенною Державою Українського Народу".⁴ Для Центральної Ради поняття "Український Народ" означало "все населення нашої землі", тобто етнічні Українці та "інші народи України",⁵ де всі народи мали "право національно-персональної автономії".⁶

Практично тридцять відсотків місць у

**Цю декларацію у формі універсалу (означає прокламацію чи постанову) Центральна Рада використала, щоб нагадати про історичний прецедент Козацької Держави, гетьмани та інші урядовці якої вживали той самий термін для її виданих урядових актів протягом XVII-XVIII століть.

Центральній Раді було відведено для чисельно більших народів республіки: етнічних росіян, поляків та євреїв. Кожен із цих народів мав урядових міністрів, які представляли їх інтереси у Генеральному секретаріаті у справах національностей Центральної Ради, а для нагляду за автономією єврейських громад було створено спеціальне Міністерство у справах євреїв. Паперова грошова одиниця, на якій, окрім української, з'явилися інші мови: російська, польська та їдиш, стала символом багатонаціональності Української Народної Республіки.

Українська Народна Республіка змогла зібрати національну армію для захисту території, на яку претендувала: дев'ять провінцій (*губерній*) колишньої Російської імперії, переважно населених українцями. Незалежність України була визнана Центральними державами за Брест-Литовським мирним договором (лютий-березень 1918 року), а Німеччина та Австро-Угорщина погодилися надіслати війська для захисту України від Советської Росії.

Невдоволена неефективністю Центральної Ради, Німеччина у квітні 1918 року допомогла встановити у Києві пронимецького лідера, гетьмана Павла Скоропадського, який очолив те, що формально називалося Українською Державою. Саме прізвище Скоропадського нагадувало давню традицію української держав-

ності часів козацької Гетьманщини XVII-XVIII ст.

Після капітуляції Німеччини у листопаді 1918 року держава-Гетьманат розпалася. Однак, українська державність вижила, одразу відновивши Українську Народну Республіку, цього разу під проводом виконавчого органу — Директорії на чолі із Симоном Петлюрою. В умовах громадянської війни, селянських повстань та іноземних вторгнень на теренах України у 1919-1920 роках, незважаючи на великі труднощі, Українській Народній Республіці під проводом Директорії вдалося вистояти, доки її війська не були остаточно витіснені з України у листопаді 1920 року.

Незважаючи на неспокійне середовище постцарської Російської імперії, Українська Держава, у формі Національної Республіки чи Гетьманату, зуміла вижити під час боротьби за незалежність 1917-1920 років. Визнання на міжнародній арені стало доказом її існування. Україну *де-юре* та/або *де-факто* визнали незалежною державою 25 країн та прийняли до кількох міжнародних організацій (союзу морського судноплавства, пошти, телеграфу та радіо).⁷

Добре усвідомлюючи реальність і силу українського національного руху та важливість об'єднавчої сили української державності для людей, які ідентифікували себе українцями,

у грудні 1917 року більшовики створили суперницьке утворення — Українську Народну Республіку Советську із центром у Харкові. “Юридичним” виправданням для введення більшовицькою Росією Червоної Армії в Україну стала “нібито” потреба захистити її і вибити свого суперника — Українську Народну Республіку.⁸

Водночас на землях, населених українцями/русинами, в Австро-Угорській імперії, яка припинила своє існування наприкінці жовтня 1918 року, 1 листопада 1918 року у Львові було створено Західноукраїнську Народну Республіку із центром у Галичині, колишній австрійській провінції. Через два місяці у Києві Західноукраїнська Народна Республіка проголосила об’єднання з Українською Народною Республікою. У Західноукраїнській республіці, як і в Українській Народній Республіці, термін “українець” набував громадянського значення, охоплюючи всі народи, що проживали на її території. У запропонованому складі парламенту республіки тридцять відсотків місць депутатів було спеціально відведено полякам, євреям та австро-німцям.⁹

Незважаючи на проголошення соборності, Західноукраїнська Республіка зберегла власну Українську Галицьку Армію, у складі якої була окрема єврейська бойова частина. Різні за оперативним рівнем армії обох республік вели постійну боротьбу за виживання. Західно-

українська Народна Республіка виступила проти Польщі, яка, зрештою, перемогла її у липні 1918 року. Українська Народна Республіка воювала проти очолюваної більшовиками Советської Росії, антибільшовицьких білоросійських сил та кількох повстанських селянських “армій”, що діяли на українських землях колишньої Російської імперії. Попри поразку, як Українській Народній Республіці із центром у Києві, так і Західноукраїнській Народній Республіці із центром у Львові, зрештою, вдалося мобілізувати сотні тисяч солдат, які воювали і вмирали за свою державу — Україну.

Сила віри в українську державність, що проявилася у добу боротьби за незалежність (1917-1921 роки), переконала більшовицьке керівництво у Москві, Леніна та Сталіна, у можливості збереження контролю Советської Росії над Україною, лише у разі вторгнення та її окупації Червоною Армією. Така тактика відображала погляди широкого кола більшовицьких політичних (Троцький, Мануїльський, Раковський) і військових (Муравйов, Антонов-Овсєнко) лідерів. Військові операції проводилися у тандемі та співпраці з окремою Комуністичною партією (більшовиків) України, яка керувала Советською Українською державою, тісно пов’язаною, але адміністративно відокремленою від Советської Росії.

Советська доба

Українська Народна Республіка Советська, перейменована у січні 1919 року на Українську Соціалістичну Советську Республіку, мала всі ознаки державності. Харків було проголошено столицею республіки, прийнята власна конституція (березень 1919 року), яка передбачала парламент (З'їзд Рад робітничих, селянських і солдатських депутатів) та урядовий виконавчий орган (Совет Народних Комісарів). Її першим великим міжнародним актом став Союзний договір (грудень 1920 року), укладений представниками двох окремих держав — Російської СФСР (далі — Советська Росія), і Української ССР (далі — Советська Україна).¹⁰ Незважаючи на те, що у договорі йшлося про військовий та економічний союз, Советська Україна деякий час залишалася “суверенною державою”, контролюючи свій сільськогосподарський сектор, правосуддя, освіту та зовнішні відносини.

Упродовж 1920-1923 років Советська Україна функціонувала і сприймалася у зовнішньому світі як незалежна держава. Вона мала дипломатичне представництво та/або була учасником угод із кількома післявоєнними країнами (Польща, Чехословаччина, Австрія, Литва, Латвія, Естонія, Туреччина), а також уклала двосторонні угоди з іншими країнами.¹¹

Під час трансформації колишнього імперського російського територіального простору “суверенітет” Советської України формально закінчився у липні 1923 року. На той час більшовицькі ідеологи відклали свою довгострокову мету світової революції. Під керівництвом Генерального секретаря Всесоюзної Комуністичної партії більшовиків Йосипа Сталіна — людини, яка дуже добре розуміла постійну силу етнічного націоналізму, вони вирішили створити федерацію “національних” республік. Союзний договір 1923 року об’єднав Росію, Білорусію, Україну та Закавказзя у Союз Советських Соціалістичних Республік (далі — Советський Союз).*** До цієї федеративної державної структури могли увійти на “добровільній” основі інші советські республіки, що і відбулося упродовж 1920-х років, створенням із радянської Росії трьох республік у Центральній Азії (Туркменістан, Узбекистан, Киргизстан), і реконфігурацією Закавказзя у ще три республіки (Грузія, Вірменія, Азербайджан). У межах цього номінально федеративного союзу Советська Україна функціонувала як спільний політичний простір, жителі якого ідентифікували та ототожнювали себе з утворенням під назвою Україна, яке протягом кількох років користувалося певним ступенем автономії.

***Союз був проголошений у грудні 1922 року, але офіційно запроваджений лише в липні 1923 року.

Наприклад, Советська Україна деякий час продовжувала зберігати контроль над системою освіти та культурним розвитком. За підтримки всесоюзної влади у Москві уряд Советської України у 1923 році розпочав реформу, відому як "українізація".¹² Стратегічною метою реформи була легітимізація влади Комуністичної партії (більшовиків) України, шляхом залучення до її лав ширшого кола представників місцевого населення. Усвідомлюючи дійсну й приховану силу українських національних почуттів, партія сподівалася заручитися підтримкою нових членів, шляхом пропагування української мови та всіх форм української культури.

Політика українізації виявилася надзвичайно успішною, так що до 1929 року три чверті учнів республіки відвідували школи з українською мовою навчання. Кількість видань і культурних установ (наукових установ, бібліотек, театрів, музеїв), які послуговувалися українською мовою, значно зроста.

Через успіх такої політики союзна комуністична влада у Москві (після 1929 року у ході зміцнення влади Йосифа Сталіна) побоювалася, що вона ненавмисно сприяла українському націоналізму, який завжди розглядався як загроза советській владі. На той час Сталін ініціював перший п'ятирічний план Советського Союзу з метою пришвидшити промислову індустріалізацію країни та провести за необхід-

ністю насильницьку колективізацію сільського господарства. Україна особливо відчула на собі тягар примусової колективізації, яка призвела до депортації понад півмільйона приватних селян “куркулів” і запровадження штучного голоду-геноциду, відомого як *Голодомор* (убивство Голодом), або Великого Голоду, який лише протягом 1932-1933 років став причиною майже чотирьох мільйонів смертей.¹³

Ці трагічні події супроводжувалися повним демонтажем політики українізації та тиском влади на українських інтелектуальних і культурних лідерів. Узгоджений одночасний наступ (початок 1930-х років) на українських хліборобів і міську інтелігенцію не знищив українських національних почуттів. Позитивні результати українізації та спільне страждання під час Великого Голоду (Голодомору) забезпечили запас спільних спогадів, які відроджуватимуться у майбутньому щоразу, коли зміна політичних обставини дозволить відродити український національний рух.

Не всі етнічні українці проживали у межах Советської України у міжвоєнні роки ХХ століття. Понад 7,2 мільйона (станом на 1930 рік) продовжували жити на своїх одвічних землях сусідньої Польщі, Румунії та Чехословаччини.¹⁴ Переважна більшість (5,9 мільйона), які проживали у Польщі (історична Галичина), належали до найбільш патріотичної

складової українців. Вони мали власну державу — Західноукраїнську Народну Республіку, яка існувала з листопада 1918 року до липня 1919 року, доки не була розгромлена польськими військами.

Згодом галицькі українці створили кілька підпільних політичних та військових рухів (Українська військова організація — УВО, Організація українських націоналістів — ОУН, Українська повстанська армія — УПА), які у 1920-1940-х роках боролися проти Польщі, нацистської Німеччини та Советського Союзу. Їхньою метою було створення несовецької незалежної української держави. Так, українська державність була проголошена напередодні та під час Другої світової війни — у східній Чехословаччині (Карпатська Україна, листопад 1938 року — березень 1939 року) та у колишній польській Галичині (Акт відновлення Української Держави, 30 червня 1941 року). Хоча існування обох утворень було недовгим, вони збагатили населення історичною пам'яттю про колишню та можливу майбутню незалежну державу.

Перемога Советського Союзу на східному фронті Другої світової війни у Європі та налягання Сталіна на розширенні кордонів своєї імперії далі на захід прямо вплинули на Советську Україну. Заселені українцями території у міжвоєнній Польщі (Східна Галичина і Західна Волинь), Румунії (північна Буковина і частина

Бессарабії) та Чехословаччині (Підкарпатська Русь/Закарпаття) — загалом 64 500 квадратних миль/165000 квадратних кілометрів з одинадцятьма мільйонами жителів — були приєднані до Советської України. Це становило одну чверть території післявоєнної країни — 232 000 квадратних миль/604 000 квадратних кілометрів з 41,9 мільйонами жителів (1959 рік).¹⁵

Вперше в історії переважна більшість земель, населених етнічними українцями (за визначенням українських вчених), перебували у межах єдиної української, хоч і советської, держави. Крім того, це були землі (особливо історична Галичина), де розпочався український національний рух, де етнолінгвістична та національна ідентичність були найсильнішими та найпоширенішими.

Хоча наприкінці 1940-х років стало зрозуміло, що українська незалежність не була досягнута, концепція української державності не зникла, а у повному сенсі отримала нове життя. У 1945 році Українська Советська Соціалістична Республіка (Советська Україна) стала однією з 51-ї країни-засновниці ООН.

Советська Україна залишалася частиною Советського Союзу, але *де-юре* вона функціонувала як окрема держава, включаючи: власне Постійне представництво в ООН, де її послі представляли Советську Україну як но-

мінально відмінну від Советського Союзу; членство у широкому спектрі агентств Організації Об'єднаних Націй (серед інших Атомна енергетика, Праця, Телекомунікація, ЮНЕСКО та Всесвітня організація охорони здоров'я); понад 120 підписаних міжнародних договорів, конвенцій і декларацій, серед яких Паризькі мирні договори (1947 рік), Загальна декларація прав людини (1948 рік) і Московський договір про обмеження ядерної зброї (1963 рік).¹⁶

Безсумнівно, дії Советської України на міжнародній арені могли здійснюватися лише у повній співпраці та згоді із центральним урядом Советського Союзу, проте, Советська Україна діяла як держава і сприймалася як така у кількох міжнародних середовищах.

Лідери комуністичної партії у Києві намагалися посилити інтереси Советської України, лобіюючи центральний уряд у Москві щодо збільшення інвестицій із загальносоюзного бюджету до своєї республіки. Одним із прикладів такого "підкування" був Крим. Більше ніж три століття Кримський півострів був частиною Кримського Ханства, допоки Росія не анексувала його у 1783 році. Панування Російської царської і Советської російської влади тривало лише до 1954 року (170 років), коли Крим "відійшов" до Советської України. Відтоді уряд Советської України серйозно поставився до цього питання і зробив усе можливе, щоб покращити економіку

свого нового територіального надбання.

Тим часом ідея державної незалежності від Советського Союзу жила. Можливо, вона була мрією, але продовжувала жити протягом 1960-1970-х років у працях широкого кола переслідуваних дисидентів-інтелектуалів Советської України (Іван Дзюба, Валентин Мороз, Іван Світличний, генерал Петро Григоренко) й серед шести мільйонів потужної української діаспори, яка проживає у багатьох країнах світу, зокрема у США та Канаді.

Незалежна Україна

24 серпня 1991 року обраний парламент Советської України (Верховна Рада) проголосив Україну “незалежною демократичною державою”.¹⁷ Цей рух до державної незалежності був поступовим процесом, пов’язаним із реформами та трансформацією советського суспільства, розпочатими після 1985 року головою Комуністичної партії Советського Союзу, Михайлом Горбачовим.

Серйозні зміни у Советській Україні не розпочалися до 1989 року. Їх очолила громадська організація під назвою “Рух” — Народний рух за перебудову України. Прихильників Руху було обрано депутатами, і вони, у співпраці з деякими депутатами-комуністами, підвели парламент до проголошення України суверенною державою

(липень 1990 року). Наступним кроком до незалежності стали несподвані події у Москві: спроба державного перевороту (серпень 1991 року) з метою повалення Горбачова. Після провалу державного перевороту Верховна Рада України проголосила незалежність 24 серпня.

Через три місяці 1 грудня парламент призначив загальнонаціональний референдум задля легітимізації такого кроку. Громадянам, які мали право голосу, було запропоновано схвалити або відхилити Декларацію Парламенту. Результати були неочікуваними навіть для найпалкіших прихильників незалежності. Вражаючі 92% виборців схвалили Декларацію. Навіть у тих регіонах країни, які, здавалося б, не мали підтримати незалежність України, більше половини виборців (Донецька область 84%, Луганська область 84%; Крим 54%)¹⁸ зробили це.

Що спонукало таку величезну кількість людей схвалити Декларацію про незалежність? Насправді, багатьох надихало переконання, що власна держава — найкраща запорука виживання етнічних українців як народу. Проте, інші просто прагнули будь-яких змін, з надією, що їхнє життя та життя їх дітей покращаться. Здавалося, що незалежність здійснила бажання обох груп.

За кілька тижнів після референдуму 1 грудня Союз Радянських Союзів припинив своє існування (26

грудня 1991 року). Упродовж наступних кількох місяців незалежність України була визнана більшістю країн світу, Організацією Об'єднаних Націй та її постсовєтськими сусідами, у тому числі Російською Федерацією та Білоруссю.

Як незалежна держава Україна розпочала перехідний період, протягом якого її найвищими пріоритетами були: 1. економічна трансформація (від командної планової до вільної ринкової економіки); 2. розбудова державних інститутів (від авторитарної до демократичної моделі); і 3. реконфігурація зовнішніх відносин (від залежності від колишнього радянського світу до більш тісної асоціації з Європейським Союзом і Північною Америкою).

Вирішальним першим кроком у перехідний період стала необхідність прийняття нової Конституції. Широкі дискусії щодо майбутньої Конституції розгорнулися в усіх верствах українського суспільства. Україна має бути централізованою державою за зразком Франції чи федеративною державою за зразком Німеччини? Реальність багатьох різноманітних регіонів України, кожен з яких має своє історичне минуле та багатоетнічне населення, здається, схиляється до федеративного державного устрою. Зрештою, Конституція, прийнята у 1996 році, передбачала унітарну державну структуру: уряд на чолі з президентом, обраним прямим голосуванням, і законодавчим органом у формі

однопалатного парламенту (Верховної Ради), депутати якого обиралися партіями на основі кількості набраних голосів. Єдиним винятком із унітарної державної структури був Крим, який визнавався автономною республікою у складі України з власним парламентом.

Етнолінгвістичне різноманіття

Як типова європейська країна, Україна була і є етнічно різноманітною. У минулому всі советські переписи фіксували — фактично вимагали — щоб кожний мешканець (включно з усіма дітьми, незалежно від віку) вказував свою національність, яка зазвичай була такою ж, як у документах, що посвідчують особу — у так званих внутрішніх паспортах. Національність (українець, росіянин, поляк тощо) відрізнялася від громадянства (советського або, у деяких випадках, “іноземного”).¹⁹

За даними останнього советського перепису населення (1989 рік) із 51,4 млн. населення України майже 73% були етнічними українцями. Решта 27% були серед понад 100 національних меншин країни. Чисельно найбільша меншина налічувала 11,3 мільйона етнічних росіян (22% загального населення України), за якою йшла набагато менша кількість (усі менше ніж 1%) білорусів, молдаван, кримських татар, болгар, угорців, румунів, поляків, євреїв і вірмен.²⁰

Незважаючи на незначну чисельність, деякі з цих меншин за кількісними параметрами межували з місцевою “більшістю”, якщо вони були зосереджені у певних областях, таких як угорці на Закарпатті, молдавани у Херсонській області, болгари вздовж Азовського моря, кримські татари у Криму та греки, які проживали як навколо азовського портового міста Маріуполь, так і у самому місті. Чисельно найбільша національна меншина, етнічні росіяни, справді становила більшість мешканців кількох областей на сході та півдні України (Харківська, Донецька, Луганська області та Крим).

Важливо мати на увазі, що, незважаючи на чинне українське законодавство, всі вище згадані “національні меншини” є корінними, тобто нащадками росіян, поляків, угорців, румунів, молдаван тощо, які століттями проживали на одному місці.**** Інакше кажучи, їхні прабатьківщини знаходяться на території сучасної України; їх батьківщина — Україна, а не Росія, Польща, Угорщина, Румунія, Молдова, Болгарія тощо.

Також важливо розрізнити рідну мову (фіксується у переписах) і національність. Не всі

****Сучасне законодавство України визнає лише три з численних народів корінними — кримських татар, караїмів та кримчаків, які проживають майже виключно в Криму. Оскільки корінний народ зазвичай визначається як такий, чия присутність на даній території налічує щонайменше століття (три покоління), набагато більше “національних меншин” України заслуговують на статус корінних народів.

мешканці України, які назвали російську мову рідною (повсякденною мовою/мовою зручності), були етнічними росіянами. Історично значний відсоток етнічних українців, які самоідентифікували себе як українці, були російськомовними. Цей мовний феномен посилювався протягом семи десятиліть совєтської влади (1921-1991 роки), коли російській мові відводилося почесне місце найважливішої мови у країні. Багато національних меншин — зокрема білоруси, кримські татари, болгари, греки та євреї (чисельність яких у минулому була значно більшою) — були й залишаються російськомовними.

III. УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ

Зі здобуттям української державності у 1991 році постало питання: це нове політичне утворення має охоплювати населення, спільна національна ідентичність якого базується на громадянських, чи на етнічних принципах? Інакше кажучи, чи громадянська національна ідентичність заснована на асоціації з державою, що представляє спільноту людей, пов'язаних спільним громадянством, які живуть на певній території та усвідомлюють, що підпорядковані спільній сукупності законів і політичних інститутів? Чи етнічна національна ідентичність,

у якій держава асоціюється, насамперед, з певним етносом/національністю визначається її мовою, історичними традиціями та культурними цінностями? Конституція 1996 року чітко відповіла на ці питання, визначивши “український народ” як “громадян усіх національностей”.²¹

Еволюція української ідентичності

Конституційний наголос на громадянській ідентичності не знищив глибоко традиційних уявлень про те, що є українською ідентичністю. Конституція також закликала “державу сприяти консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури”.²² Особливо важливим консолідуючим елементом була єдина офіційна мова держави — українська, “всебічний розвиток якої” мав просуватися “в усіх сферах суспільного життя”.²³

Тоді як українській мові мало надаватися більшого значення, особливо у контрольованій державою національній системі освіти, “мовам національних меншин” гарантувався “вільний розвиток”.²⁴ Найбільше занепокоєння викликала російська мова, рідна мова для 29,61% населення України за переписом 2001 року.²⁵ Хоча багато її носіїв часто висловлювали невдоволення класифікацією “мова меншини”, насправді російська залишалася виключним засобом навчання у 1275 початкових/середніх школах країни.²⁶ Принаймні до початку XXI

століття російська мова була мовою навчання у більшості вищих навчальних закладів (університетах, коледжах, технічних інститутах), також російська домінувала у друкованих і особливо недрукованих ЗМІ по всій Україні.

Після здобуття незалежності реформи шкільної освіти базувалися на спільній історичній системі відліку та на спільному українському досвіді, що сприяло появі нового молодого покоління. Відповідно до вказівок, встановлених Міністерством освіти та науки для всієї країни, навчальну програму було суттєво переглянуто.

Історію України зробили обов'язковим предметом, починаючи зі старшої ланки початкової школи й упродовж старшої школи, а також у технікумах, інститутах та університетах незалежно від фаху студента. На зміну колишній советсько-марксистській версії історії прийшла українська національна модель, сформульована ще перед Першою світовою війною Михайлом Грушевським, найвідомішим істориком країни та видатним політичним діячем доби боротьби за незалежність. Згідно з моделлю Грушевського, середньовічна держава Київська Русь вважається праукраїнською державою, утім, найбільший наголос робиться на козацькій державі XVII-XVIII століть, яка боролася за незалежність, проти об'єднання з Московією. Що стосується советської епохи XX століття, то вона вже не зображалася лише як період соціальних

та економічних досягнень, але й як період широкого людського страждання, уособленням якого є придушення української національної ідеї та жахлива кількість жертв *Голодомору*, спричиненого Україні під час Великого голоду 1932-1933 років.

Зусилля місцевих громад трансформувати свої публічні простори посприяли формуванню спільних українських почуттів. Символи советської влади — зокрема статуї засновника Советського Союзу Леніна — було видалено з площ багатьох міст, містечок, сіл і замінено переважно пам'ятниками українському національному поету XIX століття — Кобзарю — Тарасу Шевченку. Події та особи, репресовані советським режимом у XX столітті, були реабілітовані завдяки широкій діяльності науковців університетів, авторів шкільних підручників; різних інститутів Національної Академії Наук України; новоствореним Українським інститутом національної пам'яті.

Український публічний простір водночас збагатився громадськими пам'ятниками жертвам Великого Голоду (*Голодомору*) та на честь вшанування історичних особистостей (Андрея Шептицького, Михайла Грушевського, Миколи Скрипника, Степана Бандери тощо), які виступали проти окремих аспектів або проти самого існування советських "правил". Було змінено советські назви багатьох міст (Артемівськ став

Бахмутом, Дніпропетровськ став Дніпром, Кіровоград — Кропивицьким), а також назви вулиць і площ. На банкнотах країни з'явилися портрети видатних українських постатей (Тараса Шевченка, Богдана Хмельницького, Івана Мазепи, Михайла Грушевського).

З одного боку, викладання історії України та переосмислення публічного простору ніби підкреслюють етнічний націоналізм. З іншого боку, десовєтізація України відображала принципи громадянського націоналізму — намагання дати право голосу всім народам України.

“Нова” історія України, зокрема обов'язкові підручники для початкової та старшої школи, поступово засвоїли мультикультурний підхід із більшою увагою до досягнень різних етнічних громад. Наприклад, спеціальні програми, організовані Міністерством освіти і науки, передбачали навчання вчителів та їхню обізнаність про Голокост та його єврейські жертви в Україні.²⁷

У публічній сфері місця зосередження національних меншин отримали назви вулиць на честь власних видатних діячів. Особливо це помітно за кількістю вулиць, які тепер мають єврейські назви у Львові, Чернівцях та Умані, грецькі назви у Маріуполі та угорські назви на теренах південного Закарпаття.

Центральна та місцева влада України нада-

вали безпосередню підтримку та заохочували іноземні інвестиції для будівництва нових або реставрації існуючих світських і релігійних пам'яток різних народів країни. Яскравими серед багатьох прикладів є: для євреїв — місця вбивств часів Голокосту у Києві (Бабин Яр) і Харкові (Дробицький Яр), громадський центр “Менора” та Музей єврейського народу у Дніпрі, старий єврейський квартал і Яновський трудовий табір у Львові та численні синагоги по всій країні; для кримських татар — ханський палац у Бахчисараї, мечеті по усьому Криму, пам'ятники культурним і політичним діячам, а також заклади університетського рівня для греків у Маріуполі та для угорців у Берегово. Зокрема, мультикультурну Одесу заохочували до створення громадських і культурних центрів, присвячених саме грецькій, німецькій, єврейській, вірменській та болгарській громадам міста. Були навіть відреставровані або збудовані нові пам'ятники, щоб задовольнити ностальгічну тугу деяких громадян за знаковими постатями Австро-Угорської та Російської імперій, які правили Україною до Першої світової війни, як то імператору Францу Йосифу Габсбургу у Чернівцях, так і імператриці Єкатерині II Романовій в Одесі чи Григорію Потьомкіну, улюбленому міністру Єкатерини II у Херсоні.

Отже, сучасне відчуття української ідентичності є складним явищем, що розвивається.

Етнічні маркери української ідентичності, як мова та культура, протягом останніх десятиліть перекривалися громадянською ідентичністю. Водночас, вона відображає як етнічні українці думають про українську державу, і дозволяє мешканцям України, яким бракує цих ознак, прийняти свою приналежність до цієї політичної спільноти. Такі етнічні та громадянські ідентичності співіснували з іншими світоглядами, дотримуваними певними сегментами українського суспільства, часто продиктованими віком та географічним розташуванням.

Типи ідентичностей в Україні

Досліджуючи питання ідентичності можна виокремити чотири її “національні” різновиди, організовані відповідно до етнічних або громадянських принципів. Однак, насправді, ці ідентичності не є окремими чи взаємовиключаючими, і дві чи більше з них можуть поєднуватися у самоідентифікації будь-якого громадянина України.

1. Етнічна українська ідентичність. Етнічна українська ідентичність визначається переконанням, що людина є українцем, якщо вона володіє українською мовою, ідентифікує себе як українець і вірить в ідею України як життєздатної національної держави. До незалежності етнічне українство було найпотужнішим серед мешканців Західної України, зокрема,

історичних регіонів Галичини та Волині. Після здобуття незалежності все більше молоді у всіх частинах України (народженої або значною мірою “окультуреної” у постсовєтські часи) прийняли етнічний підхід до своєї “національної” ідентичності.

2. Етнічна російська ідентичність. Етнічна російська ідентичність поширюється на тих громадян, чії предки були етнічними росіянами, які поколіннями, навіть століттями жили в Україні, переважно, але не виключно, у східних і південних регіонах країни. Крім того, що російська мова є їхньою основною, часто виключно мовою спілкування, їхня культурна спорідненість (часто виражається через прихильність до Московського патріархату православної церкви) пов’язана із Росією, частиною якої вони, або їхні предки були чи то у складі Російської імперії, чи Соєтського Союзу.

3. Соєтська громадянська ідентичність. Соєтська громадянська ідентичність притаманна людям (часто їх називають “Совками”), які народилися, вирости та отримали освіту у будь-якому місці Соєтського Союзу. Їхня мова спілкування — російська, яка була найпрестижнішою мовою у тій колишній державі. Як наслідок, вони сприймають українську як щось трохи більше, ніж селянську мову, а не як мову взагалі, і відмовляються (часто демонстративно) розмовляти нею, незважаючи на мовні закони та

вказівки, прийняті українською владою, якими вони відкрито обурюються.

Ці советські типи (Совок) справді мали зазначену національність у документах, що засвідчували особу за советських часів, але це було здебільшого номінальним. Це відбувалося тому, що національність, російська чи інша, не вважалася важливою. Отже, асоціація з советською державою та її культурними, політичними цінностями стала основною характеристикою советської громадянської ідентичності. За відсутності Советського Союзу українські “Совки” дивилися на його наступницю, Російську Федерацію, як на батьківщину своїх предків, до якої вони одного дня знову могли б належати політично. Совки — це переважно старше покоління (сьогодні це понад п’ятдесят років) і мешкають по всій Україні, але переважно у східних і південних областях, зокрема на території Автономної Республіки Крим.

4. Українська громадянська ідентичність. Українська громадянська ідентичність розглядає державу як визначену набором спільних цінностей, до яких можуть доєднатися люди всіх етнічних груп. Ключовою серед цих цінностей є вірність державі та її інтересам, незалежно від національності та мови громадянина. Отже, носії російської чи кримськотатарської мови є такими ж українцями, як і україномовні. Саме у цьому контексті можна говорити про сучасну

багатонаціональну, полікультурну державу, до складу якої входять етнічні українці, українці-росіяни, українці-поляки, українці-євреї, українці-кримські татари тощо.

Вирішальним є спільне бачення того, яка держава заслуговує на лояльність своїх громадян. На відміну від росіян (чи то громадян Російської Федерації, чи то “совків”, які проживають в Україні та у різних куточках пост-советського простору, які сприймають державу як самоціль), громадяни, які сповідують українську громадянську ідентичність, очікують від своєї держави дотримання демократичних принципів, включаючи верховенство права та захист прав людини. Їх моделлю точно є Європейський Союз, до якого вони прагнуть належати, а не Російська Федерація чи будь-яка інша авторитарна система.

Вплив останніх подій

Безсумнівно, останні події глибоко вплинули на уявлення про громадянську українську ідентичність та державність. Першою з них була Помаранчева революція 2004 року. Значення цієї події полягало не лише у тому, що вона призвела до повторних президентських виборів, які скасували результати перших, але й у тому, що вона продемонструвала силу народу. Для українського суспільства, яке мало досвід тривалого авторитарного та диктаторського

правління, Помаранчева революція позначила зміни у національній психіці багатьох верств населення. Звичайні громадяни змогли не лише вийти на вулиці й протестувати, але й здійснити реальні зміни. Більше того, їхня особиста жертва протягом кількох тижнів (в умовах морозів середини зими) була принесена заради захисту інтересів держави — “своїї” держави.

Другою подією, яка остаточно закріпила громадянський аспект української національної ідентичності, стала Революція Гідності. Це відбувалося протягом чотирьох місяців (листопад 2013 року — лютий 2014 року) на центральній площі столиці держави — Києва, відомої як Майдан Незалежності. Цього разу протести були пов’язані з інтересами України як держави та її геополітичним вибором, з огляду на те, що після Помаранчевої революції (десять років тому) українське суспільство та його ідентичність дедалі більше орієнтувалися на Європейський Союз. Президент України Віктор Янукович погодився підписати меморандум про співпрацю з Європейським Союзом. Але, в останній момент, під тиском президента Росії Володимира Путіна відмовився підписувати угоду. Це рішення спричинило протести на київському Майдані, що стали кривавими — викликаний Януковичем спецназ для боротьби з масовими заворушеннями розстріляв понад 100 протестувальників. Зрештою, протестувальники

перемогли урядовий спецназ і позбавили президента Януковича посади. Влада народу перемогла. Країною керував новий проєвропейський уряд за підтримки громадян України.

Однак, перемога була гіркою, оскільки одразу після Революції Гідності Росія вторглася наприкінці лютого та анексувала Крим (24 березня), і тоді ж провокувала та активно підтримувала сепаратистів на Донбасі (східна частина країни, що складається із Донецької та Луганської областей) вийти зі складу України. Уряд у Києві тепер виявився втягнутим у війну вздовж своїх східних кордонів. Після восьми років конфлікту із сепаратистськими силами, яким допомагала Росія, понад 13 000 українців були вбиті, а два мільйони вигнані зі своїх домівок на Донбасі в інші частини країни²⁸.

Окупація та насильна анексія Криму, війна з Росією та проросійськими сепаратистами на Донбасі зробила більше, ніж будь-що інше, для посилення громадянської державної ідентичності серед українців, незалежно від їхнього етно-національного походження. Наприклад, досить показовим є те, що на київському Майдані першим протесту-вальником, убитим наприкінці 2013 року, був молодий українець вірменського походження (Сергій Нігоян). Крім того, серед найгучніших промовців щоденних мітингів на Майдані був Йосиф Зісельс, голова

впливової Асоціації єврейських організацій і громад України — ВААД²⁹. Більшість солдат української армії, які воювали проти про-російських сепаратистів на сході України, виявилися місцевими російськомовними мешканцями. Зрозуміло, що протестувальники на Майдані та російськомовні солдати на сході говорили, боролися і гинули за свою державу — Україну.

Друга фаза війни з Росією, яка почалася 24 лютого 2022 року, показала, наскільки сильною та всеохоплюючою стала українська ідентичність, етнічна чи громадянська. Хоробрий опір українців усіх верств суспільства російському вторгненню засвідчує це і ще більше посилює тенденцію української самоідентифікації — визначати себе, з одного боку, відмінними від Росії, а з іншого — такими, що відповідають європейським цінностям.

IV. ПІДСУМКИ

Ідея української державності має давню традицію, яка сягає принаймні середини XVII століття. На той час у центрі сучасної України було створено Козацьку державу, яка проіснувала як самостійне, а потім автономне утворення до 1780-х років.

Український національний рух підтримував

ідею державності протягом ХІХ століття. Зрештою, державність була реалізована, хоч і ненадовго, після Першої Світової Війни, під час боротьби за незалежність (1917-1921 роки), яка засвідчила крах Російської та Австро-Угорської імперій і створення не менше чотирьох українських держав під п'ятьма різними режимами: Українська Народна Республіка (Центральна Рада і Директорія), Українська Народна Республіка Советська, Українська Держава (Гетьманат) і Західноукраїнська Народна Республіка.

Лише одна з цих республік вижила — Советська Україна. Це сталося здебільшого через тісний союз і залежність її від Советської Росії, до якої вона приєдналася у липні 1923 року, щоб утворити Союз Советських Соціалістичних Республік — Советський Союз. Советська Україна зберегла багато атрибутів державності (включаючи, певний час, зовнішні відносини), поки, на початку 1930-х років, вона не стала повністю підпорядкованою всесоюзному советському уряду в Москві. Однак, Советська Україна залишалася окремою адміністративною одиницею, територія якої наприкінці Другої світової війни збільшилася на чверть.

Статус Советської України як держави був фактично підсилений у 1945 році, коли вона стала засновником і постійним членом Організації Об'єднаних Націй. Наприкінці 1980-х років Советський Союз вступив у період трансформації

і заклики до суверенної України зростали аж до 1991 року, коли виникла цілком незалежна Україна.

Після здобуття незалежності сучасна українська держава прийняла Конституцію (1996 рік), що окреслила її як унітарну, а не федеративну, державу. Утім, відкритим залишалося питання про те, чи має Україна бути державою за етнічними чи громадянськими принципами. Інакше кажучи, чи визначали українці етнічність культурними цінностями, чи державою, що характеризується спільною ідентичністю всіх громадян незалежно від їхньої національності чи мови?

Еволюція України з моменту її заснування у 1991 році, зокрема, після двох соціополітичних потрясінь — Помаранчевої революції (2004 рік) та Революції Гідності на Майдані (2013-2014 роки) — показала, що Україна все більше і більше рухалася у напрямку становлення національної держави, де українство визначається передусім за громадянським принципом, проголошеним у її Конституції: “український народ” — це “громадяни України всіх національностей”.³⁰

Серед спільних прагнень української громадянської ідентичності є відданість державі, яка керується європейськими демократичними цінностями з наголосом на свободі слова, правах людини та верховенстві права. Силу гро-

мадянського принципу, понад усі очікування, було доведено реакцією на нинішнє російське вторгнення — “путінську війну” 2022 року — під час якої українці усіх регіонів, національностей, статі та мови повстали, ведуть боротьбу, гинуть, захищаючи державу, з якою вони повністю себе ідентифікують: Україну.

ПРИМІТКИ

1 Володимир Путін “Про історичну єдність росіян і українців”, доступ за адресою <https://www.prlib.ru/en/article-vladimir-putin-historical-unity-russians-and-ukrainians>

2 Фундаментальне риторичне запитання Гердера “Чи є у народу . . . щось дорожче за мову його предків?” і його дискусія про універсальну культурну рівність з’являється у *Briefe zu Beförderung der Humanität* (Листи для розвитку людства), Йоганн Готфрід фон Гердер, 1793, № 10, у його *Werke*, Том VII (Франкфурт-на-Майні, 1991), стор. 65.

3 Павло-Роберт Маґочій, *Україна: Історія її земель та народів*, 2-е доповнене видання (Ужгород: Видавництво Валерія Падяка, 2017), особливо 353-370, 383-400 та 424-442.

4 “Четвертий Універсал Української Центральної Ради, 9 січня 1918 р.” В: in Taras Hunczak, ed., *The Ukraine, 1917-1921: A Study in Revolution* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1977), стор. 392.

5 “Другий Універсал Української Центральної Ради, 3 липня 1917 р.”, там же, стор. 386.

6 “Четвертий універсал”, там же, стор. 394.

7 Vasyl Markus, “International Legal Status of the Ukrainian State,” in *Ukraine: A Concise Encyclopedia*, Vol. 2 (Toronto: University of Toronto Press, 1971), стор. 67-68.

8 Jurij Borys, *The Sovietization of Ukraine, 1917-1923* (Edmonton: Canadian Institute of Ukrainian Studies, 1980), стор. 184-188.

9 Василь Кучабський, *Західна Україна в конфлікті з Польщею та більшовизмом, 1918-1923* (Львів: Дослідно-видавничий центр Наукового товариства ім. Шевченка; 2015), стор. 124.

- 10 “Союзний договір між Російською Соціалістичною Федеративною Радянською Республікою та Українською Соціалістичною Радянською Республікою, 28 грудня 1920 р.”; Павло-Роберт Маґочій, *Україна: Історія її земель та народів*, 2-е доповнене видання. (Ужгород: Видавництво Валерія Падяка, 2017), стор. 514-515.
- 11 Jurij Borys, *The Sovietization of Ukraine, 1917-1923* (Edmonton: Canadian Institute of Ukrainian Studies, 1980), стор. 309-311.
- 12 Тері Мартін, *Імперія національного вирівнювання. Нації та націоналізм у Радянському Союзі, 1923-1939 роки* (Київ: Видавництво Критика, 2013), стор. 107-169.
- 13 Oleh Wolowyna, “The Famine-Genocide of 1932-33: Estimation of Losses and Demographic Impact,” in Bohdan Klid and Alexander J. Motyl, eds., *The Holodomor Reader* (Edmonton and Toronto: Canadian Institute of Ukrainian Studies Press, 2012), стор. 63.
- 14 Павло-Роберт Маґочій, *Ілюстрована історія України* (Київ: Видавництво Критика, 2012), табл. 35.1, стор. 288.
- 15 Павло-Роберт Маґочій, *Україна: Історія її земель та народів*, 2-е доповнене видання. (Ужгород: Видавництво Валерія Падяка, 2017), стор. 3 і 633.
- 16 Theofil I. Kis, *Nationhood, Statehood and the International Status of the Ukrainian SSR/Ukraine* (Ottawa, London, and Paris: University of Ottawa Press, 1989), стор. 57-62.
- 17 “Постанова Верховної Ради УРСР Про проголошення незалежності України, 24 серпня 1991 р.”; цит. у Павло-Роберт Маґочій, *Україна: Історія її земель та народів*, 2-е доповнене видання. (Ужгород: Видавництво Валерія Падяка, 2017), стор. 666.
- 18 *Атлас історії української державності* (Львів: Наукове товариство імені Шевченка, 2013), стор. 120-121.
- 19 Dominique Arel, “Demography and Politics in the First

Post- Soviet Censuses," *Population*, Vol. 57, № 6 (2002), стор. 812-813.

20 Павло-Роберт Марочій, *Україна: Історія її земель та народів*, 2-е доповнене видання. (Ужгород, Видавництво Валерія Падяка, 2017), табл. 53.3, стор. 687.

21 *Constitution of Ukraine: Preamble*, стор. 1, доступ за адресою <https://rm.coe.int/constitutionof-ukraine/168071f58b>

22 *Constitution of Ukraine*: стаття 11, стор. 2.

23 *Constitution of Ukraine*: стаття 10, стор. 2.

24 *Constitution of Ukraine*: стаття 10, стор. 2.

25 Світлана Мельник та Степан Черничко, *Етнічне та мовне розмаїття України* (Ужгород: ПоліПринт, 2010), стор. 12.

26 Державна служба статистики України "Загальноосвітні навчальні заклади України на початок 2013/14 навчального року", арк. 64.

27 Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>; <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>

28 Radio Svoboda, *The UN has counted the number of victims of hostilities in Donbass* (19 February 2021), доступ за посиланням <https://www.radiosvoboda.org/a/news-oon-kst-gerty-boyovyh-donbas/31110937.html>

29 Зісельс також написав лист, підписаний кількома десятками відомих єврейських організацій та осіб, протестуючи проти невірною визначення статусу євреїв України. Він з'явився 26-27 березня 2014 року як заява на всю сторінку в *The New York Times*, *The International New York Times* (Париж), *The National Post* (Торонто) і *Haaretz* (Єрусалим). "Президентові Російської Федерації

Володимиру Володимировичу Путіну”, передруковано у Павла Роберта Магочія та Йоханана Петровського-Штерна, «Євреї та українці: тисячоліття співіснування», 2-е доповнене видання (Ужгород: Видавництво Валерія Падяка, 2018), стор. 292-293.

30 *Constitution of Ukraine: Preamble*, стор. 1.

ПРО АВТОРА

ПАВЛО-РОБЕРТ МАГОЧІЙ — професор історії та політології в Торонтському університеті, де він очолює кафедру українознавства імені Джона Яремка. Він є автором понад 40 книг, серед яких *"Історичний атлас Центральної Європи"* (2018), *"Коріння українського націоналізму"* (2002), *"Україна: історія її земель та народів"* (2017), *"Крим: наша благословенна земля"* (2022), *"Євреї та українці"* (2018).



REVOLUTIONARY UKRAINE, 1917-1918

MAP 2





Copyright © by Paul Robert Magocsi

- Boundary of Austria-Hungary, Russia, and Romania to 1918
 - Boundary of Hungarian Kingdom to 1918
 - Boundary of Galicia-Volhynian Rus' Kingdom, ca. 1300
 - Present-day boundary of Ukraine
 - Lands claimed by Western Ukrainian National Republic
- 0 50 miles
 0 50 kilometers
 Scale 1 : 4 230 000

UKRAINIAN LANDS DURING THE INTERWAR YEARS



CARPATHO-UKRAINE, 1938-1939

MAP 5



Copyright © by Paul Robert Magocsi

- Boundary between Slovakia and Subcarpathian Rus', 1928-1938
- Annexation by Hungary, 2 November 1938

- Carpatho-Ukraine
- Present-day boundary of Ukraine

0 25 miles
 0 25 kilometers
 Scale 1 : 2 125 000



UKRAINA REDUX

ON STATEHOOD AND NATIONAL IDENTITY

PAUL ROBERT MAGOCSI

Kyiv

2022

*This publication was made possible by the generous support of the
Ucrainica Research Institute and BCU Foundation
Toronto, Canada*

*Author: Paul Robert Magocsi
Translation: Vladyslav Hrynevych Jr.
Literary editor: Hanna Dotsenko
Computer design and layout: Yevhen Kakhno*

CONTENTS

INTRODUCTION	55
I. THE CONCEPT OF NATIONALISM	57
II. UKRAINIAN STATEHOOD:	
CONCEPTS AND REALITY	59
<i>Early Ukrainian states</i>	60
<i>The twentieth-century revolutionary era</i>	62
<i>The Soviet era</i>	67
<i>Independent Ukraine</i>	74
<i>Ethnolinguistic diversity</i>	77
III. UKRAINIAN NATIONAL IDENTITY	79
<i>Evolution of Ukrainian identity</i>	80
<i>Types of identity in Ukraine</i>	85
<i>The impact of recent events</i>	88
IV. SUMMARY	90
ENDNOTES	94
ABOUT THE AUTHOR	97
MAPS	between 50-51

*This essay is a revised version of an Expert Report
submitted to the International Court of Justice at The Hague
on behalf of the Government of Ukraine*

INTRODUCTION

On 24 February 2022, Russia launched a full-scale invasion of Ukraine. This second stage of a war that began in 2014 came in the wake of earlier pronouncements by Russia's president, Vladimir Putin, denying the historical right of the Ukrainian people to a state of their own, and even denying that the Ukrainian people are ethnically distinct from their Russian neighbors.¹ The attachment of Ukrainians to statehood and to a distinct national identity did not materialize out of a vacuum. Rather, it is the product of an organic development spanning nearly four centuries.

Most recently, Ukraine declared its independence in August 1991, and before the end of that year, following the dissolution of the Soviet Union, it began functioning as a fully sovereign state within the international community. Independent statehood was not, however, something new. During the twentieth century alone, independence was proclaimed for all or part of Ukrainian territory no less than five times before 1991. Nor was the idea of statehood in Ukraine limited to the twentieth century. Three centuries earlier Ukrainians cre-

ated a state which existed in some form from the mid-seventeenth to late eighteenth centuries.

The following essay will address the heritage of statehood in Ukraine and the various forms that it has taken both before and after the most recent declaration of independence on 24 August 1991. It will also discuss how the inhabitants of the country define themselves and their relationship to the state of Ukraine in terms of an ethnic or a civic national identity.

I. THE CONCEPT OF NATIONALISM

The creation of modern European states is closely linked to the ideology of nationalism.

Before describing the relationship between Ukrainian identity and statehood, it would be helpful to distinguish two different forms of nationalism, both of which have had a role to play in the development of a Ukrainian identity since the early nineteenth century and the relationship of that identity in its modern form to the existence of the Ukrainian state.

In essence, nationalism is an ideology which assumes: (1) that humankind is divided into various peoples, or nationalities; and (2) that the optimal socio-political system is one in which each people/nationality should enjoy cultural and political autonomy or, preferably, full sovereignty and independent statehood.

The relationship of peoples to statehood was profoundly influenced by the French Revolution of 1789 and its aftermath. Until then, with few exceptions, states in Europe were either embodied in the person of a monarch (emperor, king, prince, grand duke) or in a corporate body of select individuals (oligarchy). These two variants of pre-revolutionary European statehood were exemplified by France in the famous formulation by King Louis XIV: *l'état c'est moi* (I am the state), and by the political structure of

the Venetian Republic, which was controlled by a group of patrician oligarchs who elected a leader (Doge) to carry out their decisions and instructions. Especially influential was the model of revolutionary France, where political leaders implemented the principle that the state is the embodiment of its people (citizens) who, therefore, are the ultimate source of political authority.

Throughout Europe in the nineteenth century both monarchical and citizen-type states existed. Moreover, both types tried to use nationalism to their own advantage; namely, to galvanize support for an existing state's regime by creating a common "national identity" among its inhabitants. Not all peoples, then or now, have had their own states. Therefore, one must consider two variants of nationalism: state-imposed and intelligentsia-inspired.

The first variant, state-imposed nationalism, included states like France, Great Britain, Spain, the Austro-Hungarian Empire, and the Russian Empire, all of whom through government policy (especially the educational system) set out to impose a French, British, Spaniard, Austro-German, Hungarian, or Russian "national" identity on all inhabitants, regardless of their actual ethnolinguistic/national origin.

The second variant, intelligentsia-inspired nationalism, applied to peoples who did not have

their own state—Bretons, Irish, Basques, Catalans, Finns, Lithuanians, Poles, Czechs, Croats, Ruthenians/Ukrainians, as well as Italians before 1859 and Germans before 1871. The intelligentsia comprised intellectuals and political activists—more often than not self-appointed—who argued on the grounds of universal human rights that their respective peoples had the right to self-rule. At the very least, self-rule meant cultural and some degree of political autonomy within the framework of an existing state, or it could mean the establishment of a new fully sovereign and independent state. In other words, many but not all national movements had independent statehood as their ultimate goal.

II. UKRAINIAN STATEHOOD: CONCEPTS AND REALITY

The Ukrainian national movement fell into the intelligentsia-inspired variant of nationalism. Like many other national movements among stateless peoples in Europe, Ukrainian intellectuals were inspired by the views of the Enlightenment German philosopher Johann Gottfried Herder. He argued that all peoples throughout the world, regardless of their political status, are carriers of a unique culture, and that every culture (best represented by a people's native language) has its own particular worth and value.²

In the course of the nineteenth century, during the first phase of the Ukrainian national movement, Ukrainian activists (Mykola Kostamarov, Panteleimon Kulish, and Taras Shevchenko, among others) were concerned primarily with cultural activity: describing the ethnographic characteristics and defining the geographical extent of the Ukrainian people, and codifying a written form of their language. During the second phase, a new generation of activists (Mykhailo Drahomanov, Ivan Franko, Mykhailo Hrushevskyyi) looked to the historical past to justify the existence of a distinct Ukrainian people and its right for cultural and political autonomy and eventually statehood.

Early Ukrainian states

It was in the context of interest in the historical past that great emphasis was put on earlier examples of statehood on Ukrainian lands. The medieval entity known as Rus', which functioned as a loosely-knit conglomerate of principalities from the ninth to fourteenth centuries,* was the first example to be mentioned. This was inevitable, considering the fact that the political, socio-economic, and cultural center of Rus' was the city of Kyiv in the very heart of Ukraine. Kyivan Rus', however, extended beyond present-day

*Russian and Western scholars assume that Kyivan Rus' ended in 1240 with the Mongol invasion, not realizing that the Rus' state continued for at least another century in the form of the Kingdom of Galicia-Volhynia based in present-day western Ukraine.

Ukraine and included all of Belarus and much of European Russia.

In terms of territory, a much more specifically Ukrainian state was the Army of Zaporozhia, or Hetmanate, created in 1649 under the Zaporozhian Cossack leader Bohdan Khmelnytskyi, among whose most illustrious successors at the turn of the eighteenth century was Ivan Mazepa. The Hetmanate functioned as a largely self-governing entity in central Ukraine for well over a century until it was abolished in the 1780s by the Russian imperial authorities under Catherine II. Despite its demise, the Cossack Hetmanate subsequently inspired the work of an ever-growing number of the nineteenth-century Ukrainian belletrists, artists, historians, and civic activists, and it provided them with a concrete example of a self-governing political entity that might be restored in one form or another in the future.

When the ideology of nationalism reached Ukraine's intellectuals during the first decades of the nineteenth century, Ukrainian lands were divided between the Russian Empire in the "East" and the Austrian (later Austro-Hungarian) Empire in the "West." The attitude of those two states toward Ukrainian aspirations differed greatly, especially during the second half of the "long" nineteenth century, 1848 to 1914. The rulers of Habsburg Austria tolerated and even encouraged the national movement among Ukrainians

(officially called Ruthenians at the time) based in the “western” city of Lviv, while the tsarist Russian authorities aggressively attempted to suppress the Ukrainian national movement among Ukrainians (officially called Little Russians) based in the “eastern” city of Kyiv.³

Nonetheless, by the 1890s, specifically Ukrainian political parties functioned in both the Russian and Austro-Hungarian Empires. This was also a time when certain leaders—Luliiian Bachynskyi (*Ukraina irredenta*, 1895 and Mykola Mikhnovskyi (*Samostiina Ukraina/Independent Ukraine*, 1900)—put forward the idea of an independent state which would include Ukrainian-inhabited lands from both empires. Less than two decades later, seemingly far-fetched ideas became reality.

The twentieth-century revolutionary era

In February 1917, as World War I was continuing to rage throughout much of Europe and the Middle East, the imperial government of tsarist Russia collapsed. It was replaced by a liberal European and democratically oriented Provisional Government. Within less than a year, however, the Provisional Government was overturned and replaced by a revolutionary Bolshevik-led regime that was determined to create a radically new political structure: a worker’s state governed by councils (soviets) of workers, soldiers, and peasants under the ideological direction of the Communist party. Change did

not come quickly. It took three more years before the Bolsheviks were finally able to overcome their internal and external enemies, create in the process several soviet-style republics, and eventually (July 1923) unite them into what became known as the Union of Soviet Socialist Republics—the Soviet Union.

From the very beginning of the revolutionary era, Ukrainians set out to achieve self-rule and eventually independent statehood. In March 1917 a body called the Ukrainian Central Rada (council) was established in Kyiv. It comprised between 800 to 900 elected delegates who represented a broad spectrum of Ukrainian society: rural agriculturalists, factory workers, soldiers, and civic associations. Before the year ended the Central Rada called into being the Ukrainian People's/National Republic,** which in January 1918 became “an independent, subject to no one, Free, Sovereign State of the Ukrainian People.”⁴ Hence, it was clear that for the Central Rada the concept “Ukrainian People” meant the “entire population of our land”; that is, ethnic Ukrainians and “other peoples of Ukraine.”⁵ Moreover, all peoples had the “right of national-personal autonomy.”⁶

**The declaration, which came in the form of a *universal* (meaning proclamation or resolution), was used by the Central Rada to recall the historical precedent of the Cossack State, whose hetmans and other officials used the same term for its government acts issued during the seventeenth and eighteenth centuries. The Ukrainian adjective *narodnyi* (from *narod*: people) can be translated as “people’s” or “national.” The latter form is used in most English-language literature on the subject and is used here as well.

In actual practice, thirty percent of the Central Rada's members were reserved for the republic's numerically largest peoples: ethnic Russians, Poles, and Jews. Each of those peoples had government ministers representing their interests in the Central Rada's General Secretariat for Nationality Affairs, and a special Ministry of Jewish Affairs was created to oversee autonomy for Jewish communities. Symbolic of the multinational nature of the Ukrainian National Republic was its paper currency on which, aside from Ukrainian, other languages appeared: Russian, Polish, and Yiddish.

The Ukrainian National Republic was able to rally a national army to defend the territory it claimed: nine predominantly Ukrainian-inhabited provinces (*guberniia*) in the former Russian Empire. Independent Ukraine was recognized by the Central Powers through the Treaty of Brest-Litovsk (February-March 1918), and Germany and Austria-Hungary accepted an invitation to send troops to protect Ukraine from Soviet Russia.

When Germany became displeased with what it considered the ineffectiveness of the Central Rada, in April 1918 it helped to install in Kyiv a pro-German leader, Hetman Pavlo Skoropadskyi, to head what was formally called the Ukrainian State. Skoropadskyi's very title recalled the long tradition of Ukrainian statehood dating back to the Cossack Hetmanate in the seventeenth and eighteenth centuries.

After Germany surrendered to the Allies in November 1918, their Hetmanate client state collapsed. Nevertheless, Ukrainian statehood survived with the immediate restoration of the Ukrainian National Republic, this time under the leadership of an executive body, the Directory, headed by Symon Petliura. In the context of civil war, peasant uprisings, and foreign invasions that characterized Ukraine in 1919-1920, the Directory-led Ukrainian National Republic managed to survive, although with great difficulty, until its forces were finally driven from Ukraine in November 1920.

Despite the turbulent environment in the post-tsarist Russian Empire, a Ukrainian state, whether in the form of a national republic or hetmanate, managed to survive in some form during the revolutionary era, 1917-1920. Evidence of its existence was confirmed on the international stage. Ukraine was recognized *de jure* and/or *de facto* by 25 countries, and as an independent state it was accepted into several international organizations (maritime navigation, postal, telegraph, and radio union).⁷

Very much aware of the reality and strength of the Ukrainian national movement and the importance of Ukrainian statehood as a unifying force for people who identified as Ukrainian, the Bolsheviks responded by proclaiming itself in December 1917 the true Ukrainian National Republic (of Councils), based in Kharkiv. The alleged

need to protect the Republic of Councils, also known as the Soviet Ukrainian Republic, provided the “legal” justification for Bolshevik Russia to send its Red Army into Ukraine in order to drive out the forces of its rival, the Kyiv-based Ukrainian National Republic.⁸

Meanwhile, in Ukrainian/Ruthenian-inhabited lands in the Austro-Hungarian Empire (which ceased to exist in late October 1918), a West Ukrainian National Republic based in the former Austrian province of Galicia was established in Lviv on 1 November 1918. Two months later the West Ukrainian Republic declared its unification with the Ukrainian National Republic in Kyiv. Like its counterpart in Kyiv, the West Ukrainian Republic understood the term “Ukrainian” in a civic sense; that is, as encompassing all the peoples living on its territory. In the republic’s proposed parliament, thirty percent of the deputies were reserved specifically for Poles, Jews, and Austro-Germans.⁹

Despite the declaration of unity, the West Ukrainian Republic maintained its own Ukrainian Galician Army (within which was a separate Jewish combat unit). The operationally distinct armies of both republics were constantly engaged in a struggle for survival. The West Ukrainian National Republic was aligned against Poland, which eventually defeated it in July 1919. The Ukrainian National Republic fought against Bolshevik-led Soviet Russia, anti-Bolshevik White Russian forces, and several

insurgent peasant “armies” operating on Ukrainian lands in the former Russian Empire. Even though both the Kyiv-based Ukrainian National Republic and the Lviv-based West Ukrainian National Republic were eventually defeated, they managed to mobilize hundreds of thousands of troops to fight and die for their country—Ukraine.

The strength of belief in Ukrainian statehood, which played itself out during the revolutionary era (1917-1921), convinced the Bolshevik leadership in Moscow (Lenin and Stalin) that Soviet Russia could only hope to maintain control over Ukraine if it sent the Red Army to invade and occupy the country. Such tactics reflected the views of a wide range of Bolshevik political (Trotsky, Manuil'skyi, Rakovskii) and military (Muraviev, Antonov-Ovseenko) leaders. Military operations were carried out in tandem and cooperation with a distinct Ukrainian Communist party (Bolshevik) governing a Soviet Ukrainian state closely allied but nonetheless administratively separate from Soviet Russia.

The Soviet era

The Ukrainian National Republic (of Councils), renamed in January 1919 the Ukrainian Socialist Soviet Republic, had all the trappings of statehood. It made Kharkiv the republic's capital and adopted its own constitution (March 1919), which provided for a parliament (Congress of Soviets of Workers', Peasants' and Soldiers' Deputies) and a

governmental executive body (Council of People's Commissars). Its first major international act was a treaty of union (December 1920) concluded by the representatives of two separate states, the Russian S.F.S.R. (henceforth: Soviet Russia), and the Ukrainian S.S.R. (henceforth: Soviet Ukraine).¹⁰ Even though the treaty provided for a military and economic union, Soviet Ukraine remained for a while a "sovereign state," with control of its agricultural sector, justice, education, and foreign affairs.

In effect, during the period 1920-1923, Soviet Ukraine functioned—and was perceived in the outside world—as an independent state. It maintained diplomatic representation and/or was a party to treaties with several postwar countries (Poland, Czechoslovakia, Austria, Lithuania, Latvia, Estonia, Turkey), and it concluded bi-lateral agreements with several other countries.¹¹

As part of the transformation of the former imperial Russian territorial space, Soviet Ukraine's "sovereignty" formally came to an end in July 1923. By that time Bolshevik ideologists put aside their long-term goal of world revolution and, under the direction of the All-Union Communist party General Secretary Joseph Stalin—someone who understood very well the on-going strength of ethnic nationalism—decided to create a federation of "national" republics. The 1923 implementation of union brought together Russia, Belorussia, Ukraine, and Transcaucasia to form the Union of Soviet So-

cialist Republics (henceforth: the Soviet Union).*** To this federal state structure could be added on a “voluntary” basis other Soviet republics, something that indeed took place during the 1920s with the creation from Soviet Russia of three republics in Central Asia (Turkmenistan, Uzbekistan, Kirgizstan) and the reconfiguration of Transcaucasia into another three republics (Georgia, Armenia, Azerbaijan). Within this nominally federal union, Soviet Ukraine functioned as a common political space whose residents were identified (and identified themselves) with an entity called Ukraine which for a few years enjoyed a degree of autonomy.

For example, Soviet Ukraine continued for a while to maintain control over its educational system and cultural development. With the encouragement of the All-Union authorities in Moscow, Soviet Ukraine’s government initiated in 1923 a program known as Ukrainianization.¹² The program’s strategic goal was to legitimize the authority of the Communist party (Bolshevik) of Ukraine by attracting to its ranks a broader spectrum of the local population. Recognizing the actual and latent strength of Ukrainian national feelings, the party hoped to attract support and new members by promoting the Ukrainian language and all forms of Ukrainian culture.

***The union was declared in December 1922, but not formally instituted until July 1923.

The Ukrainianization program turned out to be remarkably successful, so that by 1929, three-quarters of the republic's students attended schools in which Ukrainian was the language of instruction. There was also an enormous increase in the number of publications and cultural institutions (scientific bodies, libraries, theaters, museums) using the Ukrainian language.

So successful was the Ukrainianization program that the All-Union Communist authorities in Moscow (after 1929 under the increasing authority of Joseph Stalin) feared that they inadvertently were contributing to Ukrainian nationalism, which was always viewed as a threat to Soviet rule. At the very same time, Stalin initiated the Soviet Union's First Five Year Plan in order to more rapidly industrialize the country and collectivize the agricultural sector by force, if necessary. Ukraine especially felt the brunt of forced collectivization, which led to the deportation of over half a million private farmers (kulaks) and the imposition of an artificial genocidal famine, known as the *Holodomor* (Murder by Hunger), or Great Famine, that in 1932-1933 alone accounted for nearly four million deaths.¹³

These tragic developments were accompanied by the full dismantlement of the Ukrainianization program and a frontal attack on Ukrainian intellectual and cultural leaders. The concerted simultaneous assault in the early 1930s on Ukrainian agricul-

turalists and urban intellectuals did not eliminate Ukrainian national feelings. In a real sense the positive results of Ukrainization and, in particular, the shared suffering during the Great Famine (*Holodomor*) provided a store of common memories that would resurface in the future whenever changed political circumstances allowed for a revival of the Ukrainian national movement.

Not all ethnic Ukrainians lived within the borders of Soviet Ukraine during the interwar years of the twentieth century. Over 7.2 million (1930) continued to inhabit their age-old homelands at the time ruled by neighboring Poland, Romania, and Czechoslovakia.¹⁴ The vast majority (5.9 million) who lived in Poland (historic Galicia) were among the most fervently patriotic component of all Ukrainians. They briefly had their own state, the West Ukrainian National Republic, which functioned from November 1918 until July 1919, when it was defeated by Polish armies.

Subsequently, Galician Ukrainians formed several underground political and military movements (Ukrainian Military Organization—UVO, Organization of Ukrainian Nationalists—OUN, Ukrainian Insurgent Army—UPA), which from the 1920s through the early 1950s fought against Poland, Nazi Germany, and the Soviet Union. Their goal was to create a non-Soviet, independent Ukrainian state. For example, Ukrainian statehood was proclaimed on the eve of and during

World War II—in eastern Czechoslovakia (Carpatho-Ukraine, November 1938-March 1939) and in former Polish-ruled Galicia (the so-called Act of Renewal of the Ukrainian State, 30 June 1941). Although both entities were short-lived, they enriched the population with historical memories about a once and possible future independent state.

The victory of the Soviet Union along Europe's World War II eastern front and Stalin's insistence on extending his country's borders farther to the west had a direct impact on Soviet Ukraine. Ukrainian-inhabited territories in interwar Poland (eastern Galicia and western Volhynia), Romania (northern Bukovina and parts of Bessarabia), and Czechoslovakia (Subcarpathian Rus'/Transcarpathia)—a total of 64,500 sq. miles/165,000 sq. kilometers with 11 million inhabitants—were added to Soviet Ukraine. This represented one-quarter of the postwar country's territory—232,000 sq. miles/604,000 sq. kilometers with 41.9 million inhabitants (1959).¹⁵

For the first time in history, the vast majority of ethnic Ukrainian-inhabited lands (as defined by Ukrainian scholars) were within the borders of a single Ukrainian, albeit Soviet, state. Moreover, these were the lands (especially historic Galicia) where the Ukrainian national movement had its earliest beginnings and where ethnolinguistic and national identity were still at their strongest and most widespread.

Although it became clear that by the late 1940s the goal of Ukrainian independence was not achieved, the concept of Ukrainian statehood did not disappear and, in a real sense, was given a new lease on life. In 1945, the Ukrainian Soviet Socialist Republic (Soviet Ukraine) became one of the 51 founding members of the United Nations.

To be sure, Soviet Ukraine remained a part of the Soviet Union, but it did function *de jure* as a distinct state that included: its own Permanent Mission to the United Nations where its ambassadors represented Soviet Ukraine as nominally distinct from the Soviet Union; membership in a wide range of United Nations agencies (Atomic Energy, Labor, Telecommunication, UNESCO, World Health Organization, among others); and signatory to over 120 international treaties, conventions, and declarations—the Paris Peace Treaties (1947), Universal Declaration on Human Rights (1948), and the Moscow Treaty on the Limitation of Nuclear Weapons (1963), among others.¹⁶

It is certainly true that Soviet Ukraine's actions on the international stage could only be undertaken in full cooperation and accord with the central government of the Soviet Union. Nevertheless, Soviet Ukraine acted as a state and was perceived as such in several international settings.

Even at home, Communist party leaders in Kyiv tried to enhance the interests of Soviet Ukraine

by lobbying the central government in Moscow for more investments from the All-Union budget to their republic. One example of such concern was Crimea. For over three centuries the Crimean Peninsula was part of the Crimean Khanate until, in 1783, it was annexed to the Russian Empire. Hence, tsarist Russian and later Soviet rule lasted only 170 years until 1954, when Crimea was “ceded” to Soviet Ukraine. The Soviet Ukrainian government took this matter seriously and did its best to improve the economy of its new territorial acquisition.

Meanwhile, the idea of statehood independent of the Soviet Union lived on. Dreams they may have been, but they remained alive throughout the 1960s and 1970s in the writings of a wide range of persecuted and dissident intellectuals in Soviet Ukraine (Ivan Dziuba, Valentyn Moroz, Ivan Svitlychnyi, General Petro Grigorenko) and among the six-million strong Ukrainian diaspora living in many countries worldwide, in particular the United States and Canada.

Independent Ukraine

On 24 August 1991 Soviet Ukraine’s elected parliament (Verkhovna Rada) declared Ukraine an “independent democratic state.”¹⁷ This latest movement toward independent statehood was a gradual process connected to the reforms and transformation of Soviet society initiated after 1985 by the chairman of the All-Union Communist party, Mikhail Gorbachev.

Changes in Soviet Ukraine did not begin in earnest until 1989 and were spearheaded by a civic organization called Rukh—the Popular Movement for Restructuring Ukraine. Rukh supporters were elected deputies to parliament and they, in cooperation with some Communist deputies, led that body to declare Ukraine a sovereign country (July 1990). The next step toward statehood was triggered by unexpected events in Moscow: an attempted coup (August 1991) to overthrow Gorbachev. In the wake of the coup's failure Ukraine's parliament declared independence (24 August).

To legitimize further that declaration, the parliament called for a national referendum to be held three months later on 1 December. Citizens eligible to vote were asked to approve or disapprove the parliament's declaration. The results were unexpected even among the most fervent supporters of independence. A remarkable 92 percent of the electorate approved the declaration. Even in those areas of the country that seemed less likely to support Ukraine's independence, well over half of the voters did so (Donetsk oblast 84%; Luhansk oblast 84%; Crimea 54%).¹⁸

What motivated such vast numbers of people to approve independence? To be sure, many were inspired by the belief that having their own state was the best guarantee for ethnic Ukrainians to survive as a people. Others, however, just wanted change of any kind, in the hope that their lives and

those of their children might improve. Independence seemed to fulfill the desires of both groups.

Within a few weeks of the 1 December referendum, the Soviet Union ceased to exist (26 December 1991). During the next several months Ukraine's independence was recognized by most countries worldwide, by the United Nations, and by its post-Soviet neighbors, the Russian Federation and Belarus.

As an independent state Ukraine embarked on a period of transition during which its highest priorities were: 1. economic transformation (from a command to a free market economy); 2. building state institutions (from an authoritarian to a democratic model); and 3. reconfiguring foreign relations (from dependence on the former Soviet world to closer association with the European Union and North America). A crucial first step during the transitional period was the need to adopt a new constitution.

Extensive discussions took place throughout a wide spectrum of Ukrainian society about the future constitution. Should Ukraine be a centralized state on the model of France, or a federal state on the model of Germany? The reality of Ukraine's many diverse regions, each with a distinct historical past and multiethnic inhabitants, would seem to favor a federal state structure. In the end, the constitution that was adopted in 1996 provided

for a unitary state structure with a government headed by a president elected by direct vote and a legislature in the form of a one-chamber parliament (Verkhovna Rada) whose deputies were chosen by parties on the basis of the number of votes obtained. The only exception to the unitary state structure was Crimea, which was recognized as an autonomous republic within Ukraine and with its own parliament.

Ethnolinguistic diversity

As a typical European country, Ukraine was and is ethnically diverse. In the past, all Soviet censuses recorded—actually required—that each inhabitant (including all children regardless of age) indicates his or her nationality, which was usually the same as listed in personal identification documents—the so-called internal passports. The nationality designation (Ukrainian, Russian, Polish, etc.) was distinct from citizenship (Soviet or in some cases “foreign”).¹⁹

According to the last Soviet census (1989), of Ukraine’s total population of 51.4 million nearly 73 percent were ethnic Ukrainians. The remaining 27 percent were among the country’s over 100 national minorities. The numerically largest minority comprised 11.3 million ethnic Russians (22 percent of Ukraine’s total population), followed by much smaller numbers (all less than one percent) of Belarusians, Moldovans, Crimean Tatars, Bulgarians,

Hungarians, Romanians, Poles, Jews, and Armenians.²⁰

Despite their small numerical size, some of these minorities bordered on being a local “majority” if they happened to be concentrated in certain areas such as the Hungarians in Transcarpathia, the Moldovans in Kherson oblast, the Bulgarians along the Sea of Azov, the Crimean Tatars in Crimea, and the Greeks in and around the Azov port city of Mariupol. The numerically largest national minority, ethnic Russians, actually did comprise the majority of the inhabitants in several areas of eastern and southern Ukraine (parts of the Kharkiv, Donetsk, Luhansk oblasts and Crimea).

It is important to keep in mind that despite current Ukrainian legislation, all of the above mentioned “national minorities” are indigenous inhabitants, that is descendants of Russians, Poles, Hungarians, Romanians, Moldovans, among others, who have been living for centuries in the same place.**** In other words, their ancestral homes are in present-day Ukraine; their motherland or homeland is Ukraine, not Russia, Poland, Hungary, Romania, Moldova, Bulgaria, or somewhere else.

It is also important to distinguish between a

****At present Ukraine recognizes only three of its numerous peoples as indigenous (Ukrainian: *korinnyi*)—Crimean Tatars, Karaims, and Krymchaks, all of whom live almost exclusively in Crimea. Since an indigenous people is generally defined as one whose presence on a given territory goes back at least a century (three generations), many more of Ukraine’s “national minorities” deserve the status of indigenous peoples.

citizen's native language (also recorded in censuses) and his or her nationality. Not all Ukraine's inhabitants who reported Russian as their native language (everyday language/language of convenience) were ethnic Russians. Historically, a significant percentage of self-identifying ethnic Ukrainians were Russian speakers. This language phenomenon was strengthened during the seven decades of Soviet rule (1921-1991), when Russian was given pride of place as the most important language in the country. Moreover, many of the national minorities—in particular Belarussians, Crimean Tatars, Bulgarians, Greeks, and Jews (whose numbers were much greater in the past)—were and still are Russian speakers.

III. UKRAINIAN NATIONAL IDENTITY

With the achievement of Ukrainian statehood in 1991, the question arose as to whether this new political entity should encompass a population whose common national identity is based on civic principles or ethnic principles. In other words, a civic-based national identity based on association with a state representing a community of people linked by common citizenship who live in a specific territory and are aware of being subject to a common body of laws and political institutions? Or an ethnic-based national identity in which the state is associated primarily with a particular ethnicity/

nationality defined by its language, historical traditions, and cultural values? The 1996 constitution responded clearly to that question by defining “the Ukrainian people” as “citizens of all nationalities.”²¹

Evolution of Ukrainian identity

The constitutional emphasis on a civic identity did not eliminate more traditional notions of what constitutes a Ukrainian identity. The constitution also called on “the state to promote the consolidation and development of the Ukrainian nation and of its historical consciousness, traditions, and culture.”²² An especially important consolidating element was the state’s sole official language, Ukrainian, whose “comprehensive development” was to be promoted “in all spheres of social life.”²³

While the Ukrainian language was to be given greater prominence, especially in the state-controlled national education system, “the languages of national minorities” were guaranteed “free development.”²⁴ Of most concern was Russian, the mother tongue of 30 percent of Ukraine’s inhabitants (2001 census).²⁵ Although many of its speakers often expressed dissatisfaction with the classification “minority language,” in practice Russian remained the exclusive medium of instruction in 1,275 of the country’s elementary/high schools.²⁶ At least until the outset of the twenty-first century, Russian was the language of instruction in most schools of higher learning

(universities, colleges, technical institutes), and Russian dominated the print and especially non-print media throughout Ukraine.

Since independence, reforms in the school curriculum have facilitated the emergence of a new younger generation with a shared historical frame of reference and Ukrainian experience at its core. Following guidelines established by the Ministry of Education for the entire country, the curriculum was substantially revised.

The history of Ukraine was made a required subject beginning at the upper level of elementary school and continuing throughout high school, as well as in colleges, universities, and technical schools regardless of a student's specialization. The former Soviet-Marxist version of history was replaced by the Ukrainian national schema formulated already before World War I by Mykhailo Hrushevskyi, the country's most renowned historian and its first president (1918). According to the Hrushevskyi schema, the medieval polity Kyivan Rus' is considered a proto-Ukrainian state, but the greatest emphasis is given to the seventeenth- and eighteenth-century Cossack state which is understood to have struggled for independence from—and not for unification with—Muscovy/Russia. With regard to the twentieth-century Soviet era, it is no longer depicted solely as a period of social and economic achievements, but also one of widespread human suffering epitomized by the repression of

the Ukrainian national idea and the horrific death toll of the *Holodomor* (Murder by Hunger) imposed on Ukraine during the Great Famine of 1932-1933.

The formation of a shared Ukrainian sensibility has been further encouraged by the efforts of local communities to transform their public spaces. Symbols of Soviet rule—in particular statues of the Soviet founding father Lenin—have been removed from squares in many cities, towns, and villages, and usually replaced by monuments to the nineteenth-century Ukrainian national bard, Taras Shevchenko. Events and personages suppressed by the Soviet regime in the twentieth century were rehabilitated through a wide range of activity by university scholars and writers of school textbooks, various institutes of the National Academy of Sciences of Ukraine, and the newly created Ukrainian Institute of National Remembrance.

Ukraine's public space was simultaneously enriched by public monuments to commemorate the Great Famine (*Holodomor*) and to honor figures (Andrei Sheptytskyi, Mykhailo Hrushevskyi, Mykola Skrypnyk, Stepan Bandera, among others) who were opposed to aspects—or to the very premise—of Soviet rule. Soviet-inspired names of several towns and cities were changed (Artemivsk became Bakhmut, Dnipropetrovsk became Dnipro; Kirovohrad became Kropyvnytskyi) as were names of streets and squares, while the country's paper currency featured portraits of Ukrainian patriotic

heroes (Taras Shevchenko, Bohdan Khmelnytskyi, Ivan Mazepa, Mykhailo Hrushevskiy).

On the one hand, the teaching of Ukrainian history and the re-imagining of the public space seemed to emphasize ethnic nationalism. On the other hand, Ukraine's de-Sovietization reflected the principles of civic nationalism in that there was an effort to give voice to all Ukraine's peoples.

New histories of Ukraine, especially required textbooks used in elementary and high schools, gradually adopted a multicultural approach with greater attention given to the achievements of non-ethnic Ukrainian individuals and communities. For example, special programs organized by the Ministry of Education and Science provided teacher training and awareness about the Holocaust and its Jewish victims in Ukraine.²⁷

In the public sphere, places with concentrations of national minorities got street names named after their own prominent figures. This is particularly evident in the number of streets that now carry Jewish names (in Lviv, Chernivtsi, Uman), Greek names (in Mariupol), and Hungarian names (throughout southern Transcarpathia).

Ukraine's state and local authorities provided direct support and encouraged foreign investment to build new or restore existing secular and religious monuments representative of the country's various peoples. Prominent among many exam-

ples are: for Jews—the Holocaust killing sites in Kyiv (Babyn Yar) and Kharkiv (Drobytskyi Yar), the Menorah community center and Museum of Jewish History in Dnipro, the old Jewish quarter and Yanovsky labor camp in Lviv, and numerous synagogues throughout the country; for Crimean Tatars—the Khan’s Palace in Bakhchysarai, mosques throughout Crimea, and statues of cultural and political activists; and university-level institutions for Greeks (in Mariupol) and for Hungarians (in Berehovo). In particular, multicultural Odessa was encouraged to create civic and cultural centers devoted specifically to the city’s Greek, German, Jewish, Armenian, and Bulgarian communities. There were even monuments restored or newly erected to satisfy the nostalgic longing of some citizens for iconic figures from the pre-World War I empires that once ruled Ukraine, whether Austria-Hungary (Habsburg Emperor Franz Joseph in Chernivtsi) or Russia (Romanov Empress Catherine II in Odessa and her favorite minister Gregory Potemkin in Kherson).

As the foregoing suggests, the modern sense of Ukrainian identity is a complex and evolving phenomenon. Ethnic markers of Ukrainian identity, such as language and culture, have been overlaid in recent decades by a civic identity that both informs how ethnic Ukrainians think about the Ukrainian state and allows residents of Ukraine who lack those markers to embrace their membership in that political community. At the same time,

these ethnic and civic identities have co-existed with other worldviews held by particular segments of Ukrainian society, often dictated by age and geographical location.

Types of identity in Ukraine

For analytical purposes one might speak of four “national” identities organized according to either ethnic or civic principles. In reality, however, these identities are not discrete or mutually exclusive, and two or more of them may combine in the self-identity of any given citizen of Ukraine.

1. **Ethnic Ukrainian Identity.** The ethnic Ukrainian identity is determined by the belief that a person is Ukrainian if she or he speaks the Ukrainian language, identifies as a Ukrainian, and believes in the idea of Ukraine as a viable nation-state. Before independence, ethnic Ukrainianism was strongest among the inhabitants of western Ukraine, in particular the historic regions of Galicia and Volhynia. Since independence, increasing numbers of young people throughout all parts of Ukraine (born or largely acculturated in post-Soviet times) have embraced the ethnic approach to their “national” identity.

2. **Ethnic Russian Identity.** The ethnic Russian identity applies to those citizens whose ancestors were ethnic Russians who lived for generations, even centuries, in Ukraine, mostly although not

exclusively in the eastern and southern regions of the country. Not only is Russian their primary, often exclusive language of communication, but their cultural affinity (often expressed through adherence to the Moscow Patriarchate of the Orthodox Church) is to Russia, of which they or their forebears were a part, whether in the form of the Russian Empire or the Soviet Union.

3. Soviet Civic Identity. The Soviet civic identity refers to people (often called Sovoks) who were born, raised, and educated anywhere in the Soviet Union. Their language of communication is Russian, which was the most prestigious language in that former state. As a corollary, they look down at Ukrainian as little more than peasant speech, not a language at all, and refuse (often demonstratively) to speak it despite language laws and guidelines adopted by the Ukrainian authorities which they openly resent.

These Soviet (Sovok) types did have a nationality designation in their Soviet-era identification documents, but it was for the most part a nominal identity. This was because nationality, whether Russian or any other, was not considered important. Hence, association with the Soviet state and its cultural and political values became the main characteristic of the Soviet civic identity. In the absence of the Soviet Union, Ukraine's Sovoks have looked to its successor, the Russian Federation, as their ancestral homeland to which they again might one

day belong politically. Sovoks are mostly of the older generation (today fifty years plus) and found throughout Ukraine, but mostly in the eastern and southern parts of the country, in particular Crimea.

4. Ukrainian Civic Identity. The Ukrainian civic identity views the state as defined by a set of shared values to which people of all ethnicities may subscribe. Key among those values is loyalty to the state and its interests, regardless of a citizen's nationality and language. Hence, Russian- or Crimean Tatar-language speakers are as Ukrainian as are Ukrainian-language speakers. It is in this context that one can speak of a modern multinational, multicultural state comprised of ethnic Ukrainians, Russian Ukrainians, Polish Ukrainians, Jewish Ukrainians, Crimean Tatar Ukrainians, etc.

Also of crucial importance are shared values about what kind of state deserves the loyalty of its citizens. In contrast to Russians (whether citizens of the Russian Federation or Sovoks living in Ukraine and in various parts of the post-Soviet space), who view the state as an end in itself, citizens who espouse a Ukrainian civic identity expect their state to abide by democratic principles, including the rule of law and the protection of human rights. Their model is clearly the European Union to which they aspire to belong, not the Russian Federation or any other autocratic system.

The impact of recent events

There is no question that recent events have had a profound impact on notions of civic Ukrainian identity and statehood. The first of these was the Orange Revolution of 2004. The significance of this event was not only that it resulted in a second presidential election overturning the results of the first, but that it demonstrated the power of the people. For societies like Ukraine used to authoritarian and dictatorial rule, the Orange Revolution transformed the national psyche of large segments of the population. Ordinary citizens could not only take to the streets and protest, but they could also effect real change. Moreover, their personal sacrifice over several weeks (in the face of mid-winter freezing temperatures) was done in order to protect the interests of the state—"their" state.

The second event that ultimately sealed the civic aspect of Ukrainian national identity was the Revolution of Dignity. It played itself out over four months (November 2013-February 2014) on the central square of the country's capital Kyiv, known as the Maidan. The protests this time were related to the interests of Ukraine as a state and its geopolitical status, particularly as, ever since the Orange Revolution ten years earlier, Ukrainian society and identity had become increasingly oriented toward the European Union. Ukraine's president, Viktor Yanukovich, had agreed to sign a memorandum of

cooperation with the European Union. But at the last moment, under pressure from Russia's president Vladimir Putin, he refused to sign. That decision touched off protests in Kyiv's Maidan, which turned bloody when Yanukovych called out anti-riot special forces who shot and killed over 100 protestors. Ultimately, the protestors defeated the government's special forces and drove President Yanukovych from office. People power had won. A new pro-European government, with the enthusiastic support of Ukraine's citizenry, now ruled the country.

The victory was bittersweet, however, because in the immediate wake of the Revolution of Dignity, Russia invaded (late February) and annexed Crimea (24 March), at the same time that it provoked and actively supported collaborationists in the Donbas (the eastern part of the country comprised of the Donetsk and Luhansk oblasts) to secede from Ukraine. The government in Kyiv now found itself involved in a war along its eastern borderlands. After eight years of conflict with separatist forces assisted by Russia, over 13,000 Ukrainians were killed and two million driven from their homes in the Donbas to other parts of the country.²⁸

The occupation and forcible annexation of Crimea and the war with Russia and pro-Russian separatists in the Donbas has done more than anything else to enhance a civic state identity among Ukrainians, regardless of their ethno-national

background. For example, it is more than ironic that in Kyiv's Maidan the first protestor killed in late 2013 was a young Ukrainian of Armenian ancestry. Furthermore, among the most vocal speakers at the daily rallies on the Maidan was Josef Zissels, head of the influential Association of Jewish Organizations and Communities of Ukraine—VAAD.²⁹ The majority of soldiers in Ukraine's army fighting against pro-Russia separatists in eastern Ukraine turned out to be local Russian-speaking inhabitants. It is clear that the protestors on the Maidan and the Russian-speaking soldiers in the east were speaking, fighting, and dying for their state—Ukraine.

The latest phase of the war with Russia that began in February 2022 has shown how strong and widely shared the Ukrainian identity, whether ethnic or civic, has become. The valiant resistance of Ukrainians from all walks of life to the Russian invasion is both evidence of, and will further reinforce, the trend in Ukrainian self-identity to define itself, on the one hand, in contradistinction to Russia and, on the other, in alignment with European values.

IV. SUMMARY

The idea of Ukrainian statehood has a long tradition that dates back at least to the mid-seventeenth century. At that time a Cossack State was

created in the center of modern Ukraine, where it existed as an independent and then autonomous entity until the 1780s.

The Ukrainian national movement kept the idea of statehood alive during the nineteenth century. Statehood was eventually, if briefly, realized during the post-World War I revolutionary era (1917-1920), which witnessed the collapse of the Russian and Austro-Hungarian empires and the establishment of no less than four Ukrainian states under five different regimes: the Ukrainian National Republic (Central Rada and Directory), the Soviet Ukrainian National Republic /Soviet Ukraine, the Ukrainian State (Hetmanate), and the West Ukrainian National Republic.

Only one of these republics survived, Soviet Ukraine. This was largely because of its close alliance and dependence on Soviet Russia, which it joined in July 1923 to form the Union of Soviet Socialist Republics—the Soviet Union. Soviet Ukraine maintained many of the trappings of statehood (including for a while foreign relations) until the early 1930s, when it became fully subordinate to the All-Union Soviet government in Moscow. Nevertheless, Soviet Ukraine remained a distinct administrative entity whose territory was increased by one-quarter at the close of World War II.

Soviet Ukraine's status as a state was actually enhanced in 1945, when it became a founding and

permanent member in its own right of the United Nations. When, in the late 1980s, the Soviet Union entered a period of transformation, calls for a sovereign Ukraine increased until in 1991 a fully independent Ukraine came into being.

After gaining its independence, the present-day Ukrainian state adopted a constitution (1996), which outlined its structure as a unitary (not federal) state. The question nevertheless remained open as to whether Ukraine was to be state based on ethnic or civic principles; in other words, a state defined by the cultural values of ethnic Ukrainians, or a state defined by the common identity of all citizens regardless of their nationality or language?

The evolution of Ukraine since its establishment in 1991, and in particular following two sociopolitical upheavals—the Orange Revolution (2004) and the Maidan Revolution of Dignity (2013-2014)—has shown that Ukraine had moved more and more in the direction of becoming a nation-state where Ukrainianness is defined primarily by the civic principle enunciated in its constitution: “the Ukrainian people” are “citizens of Ukraine of all nationalities.”³⁰

Among the shared aspirations of the Ukrainian civic identity is a commitment to a state governed by European democratic values with an emphasis on freedom of expression, human rights, and the rule of law. The strength of the civic principle has

been proven beyond all expectations by the reaction to the current Russian invasion—“Putin’s War” of 2022—during which Ukrainian citizens of all regions, nationalities, gender, and language have stood up, fought, and died defending the state with which they fully identify: Ukraine.

ENDNOTES

1 Vladimir Putin, "On the Historical Unity of Russians and Ukrainians," accessed at <https://www.prlib.ru/en/articlevladimir-putin-historical-unity-russians-and-ukrainians>

2 Herder's seminal rhetorical question, "Has a people . . . anything dearer than the language of its ancestors?" and his discussion about universal cultural equality appears in Johann Gottfried von Herder, *Briefe zu Beförderung der Humanität* (Letters for the Advancement of Humanity, 1793), No. 10, in his *Werke*, Vol. VII (Frankfurt am Main, 1991), p. 65.

3 Paul Robert Magocsi, *History of Ukraine: The Land and Its Peoples*, 2nd revised and expanded ed. (Toronto, Buffalo, and London: University of Toronto Press, 2010), esp. 389-407, 423-442, and 467-488.

4 "Fourth Universal of the Ukrainian Central Rada, 9 January 1918," in Taras Hunczak, ed., *The Ukraine, 1917-1921: A Study in Revolution* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1977), p. 392.

5 "Second Universal of the Ukrainian Central Rada, 3 July 1917," in *ibid.*, p. 386.

6 "Fourth Universal," in *ibid.*, p. 394.

7 Vasyl Markus, "International Legal Status of the Ukrainian State," in *Ukraine: A Concise Encyclopedia*, Vol. 2 (Toronto: University of Toronto Press, 1971), pp. 67-68.

8 Jurij Borys, *The Sovietization of Ukraine, 1917-1923* (Edmonton: Canadian Institute of Ukrainian Studies, 1980), pp. 184-188.

9 Vasyl Kuchabsky, *Western Ukraine in Conflict with Poland and Bolshevism, 1918-1923* (Edmonton and Toronto: Canadian Institute of Ukrainian Studies Press, 2009), p. 57.

10 "Treaty of Union Between the Russian Soviet Socialist Republic and the Ukrainian Soviet Socialist Republic, 28

December 1920,” in Magocsi, *History of Ukraine*, pp. 563-564.

11 Jurij Borys, *The Sovietization of Ukraine, 1917-1923* (Edmonton: Canadian Institute of Ukrainian Studies, 1980), pp. 309-311.

12 Terry Martin, *The Affirmative Action Empire: Nations and Nationalism in the Soviet Union, 1923-1939* (Ithaca and London: Cornell University Press, 2001), pp. 75-124.

13 Oleh Wolowyna, “The Famine-Genocide of 1932-33: Estimation of Losses and Demographic Impact,” in Bohdan Klid and Alexander J. Motyl, eds., *The Holodomor Reader* (Edmonton and Toronto: Canadian Institute of Ukrainian Studies Press, 2012), p. 63.

14 Paul Robert Magocsi, *Ukraine: An Illustrated History* (Seattle: University of Washington Press, 2007), Table 35.1, p. 222.

15 Paul Robert Magocsi, *History of Ukraine: The Land and Its Peoples*, 2nd revised and expanded ed. (Toronto, Buffalo, and London: University of Toronto Press, 2010), pp. 3 and 688.

16 Theofil I. Kis, *Nationhood, Statehood and the International Status of the Ukrainian SSR/Ukraine* (Ottawa, London, and Paris: University of Ottawa Press, 1989), pp. 57-62.

17 “Resolution of the Supreme Soviet of the Ukrainian S.S.R. on the Declaration of Independence of Ukraine, 24 August 1991,” cited in Magocsi, *History of Ukraine*, p. 723.

18 *Atlas istoriï ukrains’koï derzhavnosti* (L’viv: Naukove tovarystvo imeni Shevchenka, 2013), pp. 120-121.

19 Dominique Arel, “Demography and Politics in the First Post-Soviet Censuses,” *Population*, Vol. 57, No. 6 (2002), pp. 812-813.

20 Paul Robert Magocsi, *History of Ukraine: The Land and Its Peoples*, 2nd revised and expanded ed. (Toronto, Buffalo, and London: University of Toronto Press, 2010), Table 53.3, p. 745.

- 21 *Constitution of Ukraine*: Preamble p. 1, accessed at <https://rm.coe.int/constitutionof-ukraine/168071f58b>
- 22 *Constitution of Ukraine*: Article 11, p. 2.
- 23 *Constitution of Ukraine*: Article 10, p. 2.
- 24 Ibid.
- 25 Svitlana Mel'nyk and Stepan Chernychko, *Etnichne ta movne rozmaïttia Ukraïny* (Uzhhorod: PoliPrint, 2010), p. 12.
- 26 State Statistical Services of Ukraine, "Zahal'noosvitni navchal'ni zaklady Ukraïny na pochatok 2013/14 navchal'noho roku," sheet 64.
- 27 Official site of the Ministry of Education and Science of Ukraine. Accessed at <https://mon.gov.ua/ua/ovsita/zagalnaserednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>; <https://mon.gov.ua/ua/ovsita/zagalnaserednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>
- 28 Radio Svoboda, *The UN has counted the number of victims of hostilities in Donbass* (19 February 2021), accessed at <https://www.radiosvoboda.org/a/news-oon-kst-gerty-boyovyhdonbas/31110937.html>
- 29 Zissels also authored a letter signed by several dozen prominent Jewish organizations and individuals protesting the mischaracterization of the status of Ukraine's Jews. It appeared on 26-27 March 2014 as a full-page statement in *The New York Times*, *The International New York Times* (Paris), *The National Post* (Toronto), and *Haaretz* (Jerusalem). "To the President of the Russian Federation Vladimir Vladimirovich Putin," reproduced in Paul Robert Magocsi and Yohanan Petrovsky-Shtern, *Jews and Ukrainians: A Millennium of Co-Existence*, 2nd revised ed. (Toronto: University of Toronto Press, 2018), pp. 277-278
- 30 *Constitution of Ukraine*: Preamble, p. 1.

ABOUT THE AUTHOR

PAUL ROBERT MAGOCSI is a professor of history and political science at the University of Toronto, where he holds the endowed John Yaremko Chair of Ukrainian Studies. He is the author of over 40 books, including *Historical Atlas of Central Europe* (2018), *The Roots of Ukrainian Nationalism* (2002), *A History of Ukraine: The Land and Its Peoples* (2017), *This Blessed Land: Crimea and the Crimean Tatars* (2022), and *Jews and Ukrainians* (2018).

Науково-популярне видання

Павло-Роберт Магочій

UCRAINA REDUX

Державність та національна ідентичність

Переклад з англійської: *Владислав Гриневич молодший*

Літературна редакція: *Ганна Доценко*

Комп'ютерне макетування та верстка: *Євген Кахно*

Paul Robert Magocsi

UCRAINA REDUX

On Statehood and National Identity

Translation: *Vladyslav Hrynevych Jr.*

Literary editor: *Hanna Dotsenko*

Computer design and layout: *Yevhen Kakhno*

Формат 60x84 1/6

Папір офсетний. Друк офсетний. Наклад 2500 примірників.

Замовлення № 00849-23.

Видавець: Гриневич Владислав Владиславович
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів
і розповсюджувачів видавничої продукції

ДК №7341 від 01.06.2021

Надруковано: ФОП Вольф І.Є.

«Провідний експерт з історії України представляє чудовий, зрозумілий, стислий виклад історії української ідентичності та державності від витоків до сьогоднішньої війни»

Тімоті Гартон Еш
Професор європейських студій Оксфордського університету,
Старший науковий співробітник
Інституту Гувера Стенфордського університету

«A leading expert on the history of Ukraine presents a remarkable, lucid, concise summary of the history of Ukrainian identity and statehood, from the origins to the war today»

Timothy Garton Ash
Professor of European Studies, University of Oxford
& Senior Fellow, Hoover Institution, Stanford University

